

talaia

agrupació excursionista

VILANOVA I LA ORELLA

REVISTA D'EXCURSIONISME

Núm. 292 - NOVEMBRE 2007

HERBOLARI

L'ESPIGOL

Bio des de 1982

GRAN ASSORTIT
DE PRODUCTES
ENERGÈTICS
PER A
ESPORTISTES

* * *

ESPECIALITZATS
EN PRODUCTES
ECOLÒGICS

25è ANIVERSARI

Herbes, dietètica, formatges i especialitats

Rambla de la Pau, 103 - Tel. i Fax 93 815 13 11 - 08800 Vilanova i la Geltrú - herbolarilespigol@gmail.com

TECNICS

INSTAL·LACIONS, S.C.C.L.

AIGUA

LLUM

GAS

CALEFACCIÓ

AIRE CONDICIONAT

REPARACIÓ D'ESCALFADORS

☎ 607 298 548 - 93 814 32 46

Picapedrers, 3 - 08800 Vilanova i la Geltrú

CENTRAL DE VIAJES, S.A.

GC-11-MD

**LA VOSTRA AGÈNCIA DE CONFIANÇA
US OFERIM TOT TIPUS DE SERVEIS I PRODUCTES
A MÉS DE LA VENDA DE BITLLETS D'AVIÓ I VAIXELL**

**OFERTES ESPECIALS PER ALS SOCIS DE L'AE TALAIA
CONSULTEU-NOS... US ESPEREM!**

C. Sant Gregori, 10 - 08800 VILANOVA I LA GELTRÚ

Tel. 93 814 43 53 - Fax 93 814 28 07

Adreça electrònica: abaeza@centralvia.es

FEROPTICA

Professionals de la visió i
l'audició

CENTRE AUDITIU AUTORIZAT

PHONAK Beltone

**AUDÍFONS: DIGITALS PROGRAMABLES, ANALÒGICS,
INVISIBLES, INTRA-AURICULARS O RETRO-AURICULARS**

C/ Josep Coroleu, 74

Tel. 93 815 74 72

Rambla Principal, 55

Tel. 93 814 38 62

08800 Vilanova i la Geltrú

Carrer Comerç, 4
Tel. 93 893 12 57
Fax 93 814 53 82
08800 Vilanova i la Geltrú
CIF G-58124702
<http://www.aetalaia.cat>
a/e: aetalaia@aetalaia.cat

Adherida a:
Federació d'Entitats
Excursionistes de Catalunya
Federació Catalana
d'Espeleologia
Federació Catalana
d'Esports d'Hivern
Federació Catalana de
Càmping i Caravàning

AGRUPACIÓ EXCURSIONISTA TALAIA

REVISTA D'EXCURSIONISME

JULIOL DE 2007 - OCTUBRE DE 2007 • Núm. 292

EDICIÓ

Agrupació Excursionista
Talaia

PRESIDENT

Salvador Belchi i Ibáñez

SECRETARI

Josep Domper i Garriga

RESPONSABLE WEB

Carles Gómez i Borràs

CONSELL DE REDACCIÓ

Josep Blanes i Minguez

Salvador Butí i Papiol

Jaume Esteban i Tarrasón

Pere Fernández i Llambrich

Blanca Forgas i Puigvert

Agustí Poch i Parés

IMPRESSIÓ

Gràfiques Llopart

C. Sant Antoni, 63

Sant Sadurní d'Noya

Tel. 93 891 03 12

DIPÒSIT LEGAL

B-24.619-90

PREU DE VENDA

3,31 euros

TIRATGE

600 exemplars

Foto portada: La Senyera al Campanar de Sant Antoni. Festa Major 2007.

Fotografia: Salvador Butí

Els articles publicats en aquesta revista expressen l'opinió dels autors i no reflecteixen necessàriament la de la Junta Directiva de l'Agrupació ni la del Consell de Redacció. En tot cas, l'A.E. Talaia donarà a conèixer el seu parer a través dels editorials o en articles o notes signades per la Junta.

Els articles que apareguin en aquesta revista podran ser reproduïts, total o parcialment, sempre que es mencioni el nom de l'autor o autors.

Normativa per publicar articles a la revista Talaia

Els socis, amics i col·laboradors que vulguin publicar articles en aquesta revista, caldrà que tinguin en compte les qüestions següents:

El tema de l'article cal que estigui relacionat amb les activitats pròpies de l'A.E. Talaia.

Els articles han de ser inèdits i escrits correctament en català, en suport magnètic (disquet PC) amb indicació del programa i versió. S'adjuntarà al disquet una còpia impresa en paper on s'indica el títol de l'article i el nom i cognoms (o pseudònim) de l'autor/a. En casos excepcionals, s'acceptaran articles escrits a màquina, en fulls DIN-A4 i a doble espai.

Els articles, amb les seves il·lustracions, no podran sobrepassar l'extensió màxima de 5 pàgines. El nombre màxim d'il·lustracions per article no serà superior a 10.

Les il·lustracions fotogràfiques (en paper o de positiu) hauran de tenir una bona definició. Els peus de les il·lustracions i el nom de l'autor/a aniran escrits en un full a part, precedits d'un número que es repetirà al darrere de la il·lustració corresponent.

Els articles s'hauran de lliurar al Consell de Redacció o a la Secretaria de l'entitat, com a màxim a final del segon mes de cada trimestre: febrer, juny o novembre.

Qualsevol canvi en aquesta normativa s'haurà de negociar amb el Consell de Redacció de la revista.

En conveni amb:

Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar Social

AJUNTAMENT DE
VILANOVA I LA GELTRÚ

Federació d'Entitats
Excursionistes de Catalunya

SUMARI

- 3 **EDITORIAL**
Consell de redacció
- 4 **50 ANYS DEL PRIMER BUTLLETÍ**
Antoni Ordovàs
- 6 **ELS PRIMERS SENDERISTES**
Jordi Perera
- 8 **CAMÍ DEL SALVADOR**
Ramon Also
- 13 **ELISEÉ RECLUS**
Xavier Arnau
- 18 **ROMANIA**
Josep Blanes
- 23 **L'ILLA DE LA PALMA**
Josep Mª Sánchez
- 28 **7 D'AGRAÏMENT**
M. Carme Barceló
- 30 **JOAN CAMP I PERMANYER**
Joan Raventós
- 33 **FILIÀ O PALLASSOS**
Miquel Bernadó
- 35 **ROBIÑERA**
Carles Torras
- 37 **CASTELL DE SO - PUVALADOR**
Josep Olivella
- 39 **FUGIDA DE MONTSEGUR?**
Jordi Perera
- 41 **PUVALADOR - COLL DE LA QUILLANA**
Salvador Butí
- 43 **LES GUILLERIES**
Blanca Forgas / Jaume Esteban
- 45 **NOTES D'AHIR (2)**
Antoni Ferrer
- 48 **CRÒNIQUES DELS DIVENDRES CULTURALS**
Jordi Pans / Consell de Redacció
- 51 **LES COVES DE LOS ARNALES**
Manuel Castillón

editorial

Massa vegades l'editorial de la nostra revista s'ha de convertir en una plataforma de denúncia mediambiental i d'agressió al paisatge. Massa vegades ens hem de lamentar de situacions irreversibles que s'han produït en el nostre territori sense tenir present la preservació dels seus valors. I tal com van les coses es veu que haurèm de continuar fent-ho. El paisatge són els perfils de les muntanyes però també la vegetació, les masies i els camins. El perfil es veu modificat cada vegada més per cases i antenes, les masies van desapareixent i els camins es van cimentant i engrandint de forma, potser legal, però desproporcionada i excessiva.

Fa poc ens queixàvem que el corriol que pujava a la Talaia s'havia convertit en una pista, doncs bé, ara ja està cimentada i es pot veure des de lluny com una gran ferida a la muntanya, al paisatge i a la nostra sensibilitat.

El pitjor de tot és que sembla que hi ha un pla que pretén portar aquesta política fins a l'extrem i convertir la major part dels nostres camins en petites carreteres.

Ens diuen que és per motius de seguretat i per evitar incendis. Ja sabem que la solució als incendis seria tallar tots els arbres, però si salvar un bé significa deformar-lo tant que perd bona part del seu valor cal trobar altres mètodes de salvació.

Parlem-ne. Des d'aquest espai demanem a l'ajuntament i al consell comarcal que es parin aquestes dràstiques intervencions i parlar-ne. En molts llocs el mal ja està fet, mireu de salvar el que es pugui.

EXCERTE SERVEIS
AUTORIZATS

50 ANYS DEL PRIMER BUTLLETÍ DE L'A.E. TALAIA, I 50 ANYS DE LA SECCIÓ DE CULTURA

En l'Assemblea de Socis que es va celebrar el 15 de desembre de 1957 (llavors es convocava cada mig any) i ara en fa cinquanta, va ser creada la Secció de Cultura de l'Agrupació Excursionista Talaia. Tres mesos abans, pel setembre, fou publicat el primer Butlletí (aleshores Boletín), pompós nom compost de dos fulls format quartilla, i en principi de tiratge bimensual, destinat als associats de l'Agrupació.

Ja el 1953, des del Coro, anaven sortint unes circulars, poques, que informaven dels actes i excursions més rellevants, però sense cap text articulista. En haver estat l'Entitat legalitzada (juny de 1956) s'integrava a formar part amb consemblants clubs. En tot cas, a l'inici del 57, sortien algunes notes sobre el moviment de secretaria.

Donat aquest esbrinament de fa mig segle, cal citar l'acord que hi hagué a la Junta Directiva per tal d'engegar una publicació, necessària, per mantenir un punt de contacte amb els membres de la novella Entitat. Si es volia créixer degudament s'hauria de seguir la petja d'altres associacions parlores, capdavanteres d'avinent contingut en la nostra terra. S'hi havia d'assajar l'acció de la paraula escrita vers el camp que vollem viure i conèixer.

En el començ en tingueren cura del faïment Llorenç Domingo Verdier, soci de certa edat, mesurat i

antic excursionista que havia fet sortides per lliure viatjant dalt dels camions de la llet que, a trontollons, l'apropaven a llogarrets pirinencs gairebé isolats, i el jove Josep Blanes fou el coadjutor. En la Revista núm. 256 abril-maig juny de 1997 es dona constància explícita de les vicissituds i expansionament dels 40 primers anys de dita publicació.

Podria dir-se que totes les entitats excursionistes han tingut o fan sortir cada ics de temps un Butlletí, una revista per als seus afiliats. El fet de l'excursionisme inicial plasmava tants conceptes plegats (història, arqueologia, botànica, etc.) que avui dia encara ens enlluerna. Més endavant el caire esportiu de cara a la muntanya harmonitzaria, vulguis o no, amb les arrels d'on va sorgir.

Mentre alguns països europeus fundaven importants centres muntanyencs, el Regne Unit, a Londres, l'Alpine Club el 1857, a França el Club Alpi Francès (CAF), a Itàlia el Club Alpi Italià (CAI), a Suïssa i Àustria...

Aquí a Catalunya, a Barcelona, al 1876 també es constituïa l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, i dos anys més tard l'Associació Catalana d'Excursions, que, en el devenir, formarien el Centre Excursionista de Catalunya, el CEC.

La denominació del Club Alpi Català s'hi afegiria en el si de la veterana Entitat cap allà als anys 30 del s. XX. Com és ben sabut el prestigiós excursionisme de la primera època anava amarat d'un fort alè patriòtic vers Catalunya,

Matinal arqueològica als Masets (Garraf, 1957). Foto: Ramon Falcó

un dels països de l'antiga Corona catalanoaragonesa els quals, en les darreres centúries, havien rebut el sacseig de les institucions amb les llibertats perdudes, l'àmbit cultural menyspreat, censurat, suprimit. Una decadència irremediable semblava...

La darrera fòbia contra un poble dugué a desfetes bèl·liques que encara fan ressonància en la memòria col·lectiva. ¿Es podria concebre que el Club de Londres, per exemple, fes sortir en la seva revista, l'Alpine Journal, sentiments reivindicatius per descobrir el seu país i rehabilitar el seu passat com a poble?

En l'arrencada, el nostre Butlletí (a voltes es digué "folleto informativo" o bé "circular", altra vegada butlletí i els últims temps es diu Revista), amb més voler que no pas experiència, entrà en l'exercici de les lletres en via de bona voluntat glossant breus descripcions muntanyenques, classificacions de les marxes per muntanya, campanyes, ascensions. Socis col·laborant amb espontaneïtat segons inspiració sobre temes que com ja s'ha dit abans l'excursionisme és un pròdigiaciment per argumentar espais i circumstàncies.

Recerques comarcals, toponímia restituïda, itineraris, vies d'escalada, projeccions espeleològiques, cròniques expedicionàries, d'esquí novell, del món de la sardana, cursets de català, de muntanya, debats, opinions, muntant una biblioteca, molt a poc a poc, adquirint llibres a crèdit.

Reivindicant punts pendents, desaprovant estroells del medi natural. Vo-

cacionals expressions vers l'estima per l'Agrupació, actes socials, conferències, celebracions, comiats...

Al març de 1968 les modestes planes del Butlletí encara hagueren d'experimentar la severitat de la censura. Durant força anys, la secció de Cultura s'ha fet càrrec de la composició i de la sortida d'aquestes pàgines. Secció per la qual molts socis/es han dedicat hores considerables perquè es fes realitat cada impressió.

Una llarga sendera literària que amb tenaç propòsit intenta, vol aportar el millor que hom desitjaria per la Talaia i la societat que ens envolta. Ferran Alvarez va ser el primer president que tingué cura de la Secció, i en seguirien Hel·leni Marqués, Marcel·lí Ferrer, Ramon Lozada; en Xavier Capdet se'n féu càrrec en més d'una tem-

porada. Després continuaria Xavier Virella. Al 1980 Antoni Sagarra presidiria la secció de Cultura començant un cicle d'excursions anomenat Coneguem Catalunya. Així mateix, representant la Talaia des de la Secció, Joan Virella, M. Carme Barceló i Salvador Butí, assistirien amb una ponència al V Congrés d'Excursionisme que tingué lloc a Terrassa. Des de Cultura s'inicià al 1984 el GR-7 i al 1988 la Setmana de Sant Jordi. L'arxiu fotogràfic quedà també al seu redós.

Al 1998 n'és presidenta M. del Carme Barceló amb un equip de col·laboradors per tal de refer la biblioteca, Josep M. Also, Vicenç Carbonell, Queti Vinyals, Victòria Florenciano, Marga Carbonell, Pilar Bertran, Montse Porcar, Blanca Forgas, Antoni Sagarra, Nati Salvador, Joan Raventós. L'any 2005, en commemorar-se el Cin-

quantenari de la Talaia, la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya atorgà la Renovació de la Flama (Pompeu Fabra - Prada de Conflent - Canigó). Comesa portada des de Cultura i coordinada per M. Carme Barceló i Salvador Butí, un afer de significativa volada que cal considerar com el més important fet fins aleshores de la Secció.

Aquests dies ara fa 50 anys, dins de la Talaia es va compassar una espècie de simbiosi cultural, singular, especial, nostra, aplegada amb l'aparellament inclt de pujar les muntanyes.

Antoni Ordovàs
setembre 2007

BOLETIN

de la

Agrupación Excursionista Atalaya

[Adherida a la F. E. N.]

CALLE DE SAN PABLO, 27. BAJOS

Número 1

Septiembre-Octubre 1957

SALUTACION

Con la aparición del primer número de este BOLETIN, modestamente damos nuestros primeros pasos en el estado de la prensa local.

Nuestra Agrupación cuenta con pocos años de vida, pero mucho ha crecido. Recordamos muy bien cómo se formó. Y fué así: Elementos entusiastas del noble deporte excursionista que laboraban aisladamente, acordaron unirse sus actividades formando una asociación, que tomó el nombre de TALAIA. Reunímonos interinamente en el local de «La Unión Villanovesa». No faltaron personas desinteresadas que se pusieron a su frente — y algunas todavía continúan — dedicando a su buena marcha horas preciosas para otros menesteres. Así que nuestras posibilidades se permitieron, nos trasladamos al actual local, donde con más holgura podemos reunirnos y cambiar impresiones.

Para que la Agrupación, y con ella su BOLETIN, puedan subsistir decorosamente, es necesario que todos sus componentes sigan sin escatimar esfuerzo alguno para su engrandecimiento.

El elemento femenino está bien representado en nuestra ATALAYA, lo que da más aliento y vistosidad a los actos que se celebran.

Ya podrán ver cómo el programa excursionístico elaborado para estos dos meses es sumamente atractivo, alternando lo que podríamos llamar de carácter turístico, con lo relacionado con el montañismo, la escalada y la exploración.

Nuestro historial es bastante extenso. Se ha participado, en competencia en colaboración con otras entidades de Cataluña, en marchas de regularidad y otras pruebas, así como no ha faltado nuestra presencia en varios campamentos que han tenido lugar.

Procuramos ampliar nuestro material, contando con varias tiendas de campaña al servicio de los socios.

Dedicamos especial atención al servicio de billetes kilométricos, y su utilidad ha sido muy bien acogida por cuantos copiosos han precisado de ellos. También se ha montado una pequeña Biblioteca, que puede servir de consulta.

Desde estas líneas damos nuestra más cordial salutación a las entidades hermanas de toda España, así como a las asociaciones villanovesas de toda clase. Y por último, a todos los socios de nuestra Agrupación, deseamos que disfruten de una gran temporada.

BIBLIOTECA
ARXIU

ELS PRIMERS SENDERISTES

M'havien demanat si podia escriure alguna cosa per a la Revista durant el període vacacional, i amb la idea de fer alguna crònica o cosa similar m'havia proposat d'assistir a totes les activitats que pogués, propòsit inútil perquè les circumstàncies em van impedir fins i tot anar a la caminada nocturna de la festa major.

De manera que em vaig plantejar què podia escriure que complís allò que diu als crèdits: "El tema de l'article cal que estigui relacionat amb les activitats pròpies de l'A.E. Talaia". M'ho vaig rumiar i vaig decidir d'anar a la recerca dels nostres orígens per tal de veure si podia resoldre la dificultat, i per a això vaig arribar-me a l'exposició itinerant "Orígens. Cinc fites en l'evolució humana", promoguda per l'Obra Social de la Fundació "la Caixa" i instal·lada a la plaça del Port per iniciativa dels Pabordes.

La visita va començar amb bon peu, perquè la benvinguda la donaven en Pau i en Jordi. "Noi, no t'ho perdís, d'entrada un homònim de fa 9,5 milions d'anys!", em vaig dir. En Pau, una mica més vell (10 milions d'anys), és un exemplar de *Pierolapithecus catalaunicus* trobat als Hostalets de Pierola; en Jordi, un de *Driopithecus laietanus* que habitava a les selves on actualment hi ha Barcelona. L'un i l'altre eren antropoides que es desplaçaven pels arbres mitjançant braquiació i que podien adoptar la posició

vertical; no eren encara, però, homínids, ja que segons els científics l'homínid més antic és l'*Ardipithecus ramidus*, que va viure fa uns 5 milions d'anys a l'Àfrica oriental.

Ara, l'exposició em va donar tot seguit la justificació per a l'article, perquè immediatament després d'en Pau i en Jordi hi havia una reproducció del que podríem considerar el testimoni físic més antic de senderisme: les empremtes fòssils d'*Australopithecus afarensis* trobades a les cendres volcàniques de Laetoli (Tanzània). Fa uns 3,6 milions d'anys, un mascle i una cria o una femella, seguits poc després per un altre mascle, van caminar per aquella regió, hi van marcar un sender. Són els senyals més antics de bipedisme d'uns homínids que no estan en la branca que donaria lloc a l'*Homo sapiens*, però que pertanyen ja a l'arbre fi-

Homo floresiensis. Il·lustració: Arxiu

logenètic dels homínids. Els excursionistes fem servir eines diverses en la nostra activitat, i això és una derivació del que uns 2,5 milions d'anys enrere van començar a fer els primers representants del gènere humà, els *Homo habilis*, els *H. rudolfensis* i els *H. ergaster*. A aquesta darrera espècie

se li atribueix, a més, el pas de l'Àfrica a Europa i a Àsia, un precedent de l'afany exploratori demostrat per senderistes i muntanyencs de tota mena.

L'*H. ergaster* africà va evolucionar cap a l'*H. antecessor*, que també va passar a Europa, com demostra la gran quantitat de restes seves trobades al jaciment d'Atapuerca, a Burgos. A Europa, l'*H. antecessor* va evolucionar cap a l'*H. heidelbergensis*, espècie que ja dominava el foc amb tota seguretat i de la qual també s'han trobat moltes restes a Atapuerca, especialment a la Sima (l'avenc) de los Huesos, de manera que -abusant un altre cop dels paral·lelismes- podríem afirmar que exploraven les coves i els avencs com si fossin espeleòlegs, i segons que sembla van utilitzar l'avenc esmentat per a les seves incipients pràctiques funeràries fa cosa de mig milió d'anys.

L'espècie de la qual s'han trobat evidències de pràctiques funeràries acurades i cerimonials és *Homo neanderthalensis*, l'home de Neanderthal, que va començar a fer enterraments uns 120.000 anys enrere. És una espècie descendent de l'*H. heidelbergensis* a la qual se li atribueix un grau d'autoconsciència que li fa angoixar-se davant la mort, la possessió d'un llenguatge incipient i l'ús sistemàtic del foc. Va desaparèixer fa uns 25.000 anys, després d'haver dominat Europa durant uns 100.000, i va coexistir durant molt de temps amb un nouvingut de l'Àfrica, l'*Homo sapiens*.

Aquesta darrera espècie, la nostra, procedeix dels *H. antecessor* que no van abandonar el continent africà, els quals van evolucionar cap a l'*H. rhodesiensis* i aquests, al seu torn, cap als sapiens, que van aparèixer entre 200.000 i 150.000 anys enrere. L'arribada a Europa es calcula que es va produir fa entre 60.000 i 35.000

Homo habilis. Il·lustració: Arxiu

anys, i les primeres mostres de capacitat per generar conceptes simbòlics corresponen als nostres avantpassats directes, principalment en forma d'art pictòric a les coves i balms, però també amb el modelat, la talla i el gravat, arts que tenen la seva eclosió fa uns 35.000 anys. Aquesta capacitat artística és un senyal d'unes societats ja organitzades, complexes i amb inquietuds transcendents. Permeteu-me trivialitzar les seves mostres pictòriques atribuint a les d'aquella gent que va "grafitar" parets, arbres, coves o el que sigui per deixar-hi constància del seu pas un caràcter similar al de les pintures rupestres.

El penúltim dels diversos diorames de l'exposició presentava a grandària real un grup de neandertals -un dels quals és un vell que s'està morint i que afronta el trànsit amb angoixa- en una balma. L'evocació d'aquesta escena em permet tancar l'article com un trajecte que comença amb la benvinguda d'en Jordi, el *Driopithecus laietanus* barceloní, i culmina

amb el record d'un molt i molt llunyà 6 de gener en què tres amics i jo vam pujar a la Mola, a la serra de Sant Llorenç del Munt, des de Matadepera (llavors un poblet sense urbanitzacions) i cap al migdia ens vam arrecerar en un balma, hi vam fer foc, vam escalfar el dinar i en havent dinat ens vam passar una bona estona parlant d'allò humà i allò diví, amb la innocència i la ingenuïtat dels pocs anys, potser la mateixa innocència i ingenuïtat dels primers sapiens.

Jordi Perera

Pierolapithecus catalaunicus. Il·lus.: Arxiu

CAMÍ DEL SALVADOR

Aquest any calia anar a Santiago per una ruta històrica, poc transitada, però a la vegada molt interessant a nivell paisatgístic, cultural i per què no, també gastronòmic.

Vàrem pensar en un primer moment fer el Camí Primitiu, que porta des d'Oviedo fins a Santiago, tot travessant Astúries. Però abans volíem fer un pròleg, així que vàrem decidir començar a Lleó i anar fins a Oviedo, el que s'anomena Camí del Salvador. És un camí poc documentat, amb molt poca informació tant a nivell d'edició com per Internet. També el camí està molt poc marcat, sobretot la part de Lleó.

25 de maig de 2007

Barcelona - Lleó

Agafem el tren a Sants que ens portaria fins a Lleó, aquesta vegada havíem descartat l'autobús per raó de la poca sort que havíem tingut l'any anterior, en què vàrem compartir viatge amb dos "llores" que ens van donar la nit, amb un intent d'amotinament per part d'un passatger. Però en un compartiment de lliteres amb sis viatgers sempre en tenim un que ronca i encara que vas estirat i descansat, de dormir, res.

26 de maig de 2007

Lleó - Cabanillas- Pola de Gordón. 36 km

De bon matí arribem a Lleó i ens dirigim cap a la Catedral, volíem

segellar la credencial abans de sortir. En aquelles hores del matí Lleó estava mig desert, tot just els bars començaven a obrir i algun pelegrí matiner visitava la ciutat. Al lloc on ens havien de segellar la credencial no obrien fins a les 10,00 hores, així que vàrem buscar un lloc per esmorzar. Aquesta vegada el desig era prendre una xocolata amb xurros davant de la Catedral, vàrem haver de recórrer bastants bars abans de poder seure i entaular-nos. Un cop enllestit l'esmorzar i amb la credencial segellada, decidim començar el camí, però la primera etapa es presenta molt llarga i el primer dia no pots fer molts quilòmetres, ja que després pagues aquesta despesa. Agafem un taxi perquè ens porti a Cabanillas, a uns 10 km de Lleó. El taxista no havia sentit mai parlar d'aquest poble, feia quatre anys que era taxista i va haver de preguntar als seus companys quina ruta havia d'agafar. Ens va explicar que abans ell treballava a Sabadell i la seva filla nasqué allí, però ell i la seva dona volien tornar a la seva terra.

Un cop arribats a Cabanillas, al costat del riu veiem una fletxa, ja sols queda seguir aquest camí que va per la vora del riu Bernesga, que aquests dies baixa bastant ple gràcies a les pluges dels dies anteriors; és un camí ample però amb molta pedra solta i algunes pujades i baixades. Arribem al primer poble, Cascantes. Unes dones que es-

taven parlant al mig del carrer ens miren amb una cara estranya, les saludem i seguim. En sortir del poble sentim una veu que crida "Peregrinos", ens girem i era un home que ens va dir que era de la Asociación Astur-Leonesa del Camino de Santiago, i que si no volíem anar tot el camí per l'asfalt podíem agafar una ruta més interessant que la carretera, ens va indicar el camí a seguir: el primer a la dreta, el segon a l'esquerra, després de 200 m a la dreta, etc. Després de la tercera cruïlla ja estàvem perduts enmig del no res.

Tenim com a referència la xemeneia de la central tèrmica de carbó de La Robla i ens dirigim cap allà per camins de concentració que havien obert feia poc temps. Havíem perdut gairebé dues hores per desfer el camí del trencall, era migdia i teníem ganes de seure i descansar; veiem un bar i en apropar-nos-hi el veiem pintat de color rosa amb unes llums, pensem que és un bar de meques i no estem per aquestes coses, decidim seguir endavant i ens aturem al costat d'una font, fem un tragueta d'aigua i traïem uns ganyips.

Seguim el camí i en creuar la carretera trobem un restaurant i com que és l'hora de dinar i tenim gana, parem i entrem al menjador. El primer que veiem és un home amb un gran plat de "cocido" al davant, nosaltres el mirem i pensem que amb la meitat per tots

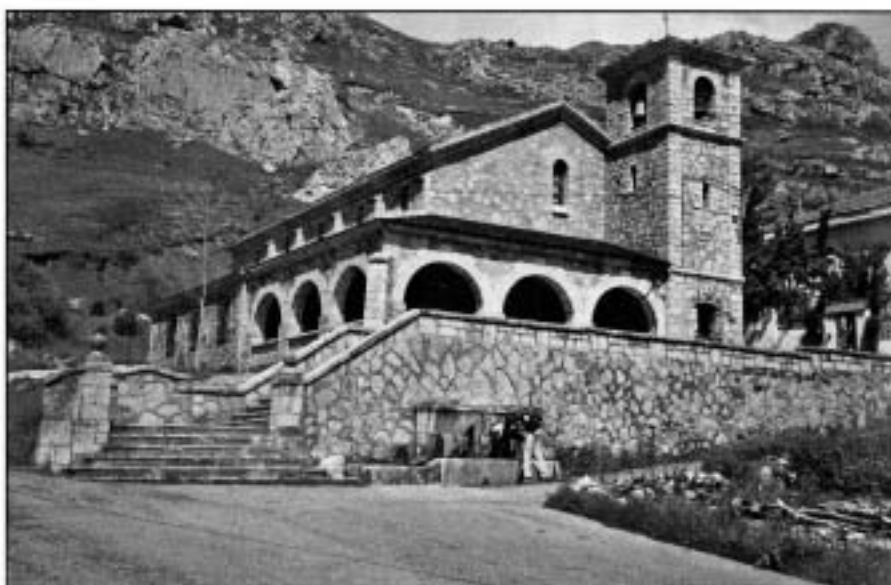
dos ja en tenim prou, però la mestressa que servia les taules ens va dir que com nosaltres som dos la ració serà el doble. La cara d'espant que vàrem posar va ser antològica, al "cocido" hi havia xoriço, "morcilla", cua i peus de porc, greix, carn de vedella, llengua, cigrons, patates, cols, i tot amb quantitats exagerades. Just vàrem poder fer un forat a aquell munt de menjar i amb la panxa ben plena decidim seguir el camí abans que ens agafi mandra. L'amo del restaurant ens va invitar a quedar-nos a les habitacions que tenia, però el nostre destí era arribar a La Pola de Gordón i quedaven uns 8 km.

Al cap de dues hores arribem i busquem un lloc per passar la nit. Ja sabem que no hi havia alberg de pelegrins i per això ens dirigim a un restaurant que tenia habitacions. En entrar veiem que tenen per totes les parets pòsters del Real Madrid i fotos amb els jugadors, fins i tot els gots eren serigrafiats amb l'escut del Real Madrid! Encara sort que ens van dir que no tenien habitacions lliures! A causa de les obres de la carretera les tenien totes ocupades. Vàrem anar de cap a l'hotel i vàrem poder descansar i fer un tomb pel poble, que era el carrer principal amb quatre bars. Com que era dissabte i jugava el Barça per la tele, vàrem decidir seguir-lo, però a la mitja part ja estàvem dormint tots dos.

27 de maig de 2007

La Pola de Gordón – Busdongo. 22,7 km

Ens llevem de bon matí, esmorzem i sortim. Feia un dia amb una mica de fresca, però agradable; de seguida vàrem arribar a Beberino, que estava desert, hi havia papers penjats a les parets avisant l'hora de pas de l'autobús per portar-los a votar, ja que era diumenge dia d'eleccions. Sortim del poble per un camí que feia

Fent un glop d'aigua abans d'arribar a Busdongo. Foto R. Matín

pujada, al costat de l'església, però al final es perdia a les obres de l'autopista, no hi havia cap senyal visible i decidim tornar un per cada costat mirant de trobar alguna marca que indiqués el camí; al cap d'una estona i entre unes bardisses, mig amagada, trobem una fletxa que indica el camí, molt enfangat però era el camí bo, fem la volta a una gravera de les obres de l'autopista i al cap d'una estona el camí s'acaba i ens trobem al mig d'una muntanya que no porta enlloc.

Busquem amunt i avall i decidim anar a trobar l'última fletxa i des d'allí mirar de tornar al camí correcte. Únicament trobem un trencall en forta pujada i molt malmès però sense cap marca; decidim pujar i quan semblava que es perdia trobem una taca groga en una pedra, pensem que pot ser un senyal, seguim un corriol i trobem una fletxa; havíem trobat el camí de 'los arrieros', un camí empedrat que per mitjà d'un grau guanya alçada, la vegetació tapava el pas i estava tot ple de flors, era com un paisatge sortit d'un quadre.

Ara ja tot era pla i el terra estava ple d'aigua, havíem d'anar en compte de no fer xap-xap. Anem caminant per un prat molt verd posant els peus sobre les pedres

i evitant així els bassals d'aigua, fins que trobem el camí que va baixant per un costat de la muntanya.

Quan crèiem que estàvem perduts veiem un poblet amb un ramat de vaques pasturant, eren els únics éssers vius que veiem en molta estona. Com en tots els pobles no trobem ningú, al final veiem un home que estava cavant el jardí i li preguntem en quin lloc ens trobem, el nom que ens va dir no figurava a la nostra guia, ens va indicar que el poble que nosaltres buscàvem estava a sota d'unes penyes que es veien llunyanes, però que podíem agafar un trencall i també hi arribaríem. Li tornem a dir moltes gràcies però volíem seguir el camí marcat i vàrem arribar a Poladura de la Tercia i des d'allí, seguint la carretera nacional, fins a Busdongo.

Al primer bar del poble, "Los Maragatos", decidim entrar, però la quantitat de brutícia que es veia per sobre el taulell i els prestatges era tanta que únicament ens vam atrevir a demanar una cervesa -sense got- i seguir fins a "Casa Maria", un restaurant al peu de la carretera; allò ja era una altra cosa, un restaurant de poble amb una senyora Maria molt encantadora, que ens va invitar a

passar al menjador i encara que era l'hora de dinar estava buit. Li vàrem preguntar què passava i ens va dir: "esto es por culpa de las comuniones, que te invitan, no puedes negarte i luego no llegas a fin de mes". Ens va servir un pote asturiano, i un altre cop amb xoriço, morcilla, carn de vedella...

Després de dinar vàrem decidir tornar a agafar la motxilla i arribar fins a la Colegiata de Arbas, a uns tres quilòmetres. Pel camí comença a ploure, seguim fins que arribem a la Colegiata, era tançada, amb un cartell per obres de reforma, i el restaurant del davant també tancat i totes les cases del poble amb el cartell de venda. Únicament al final del poble trobem una casa habitada, preguntem si hi ha algun lloc per passar la nit i ens diuen que no i que més endavant tampoc, així que decidim tornar a Busdongo plovent com estava i demanar habitació a Casa Maria, però la senyora Maria ens va dir que ja feia temps que no tenia habitacions, que ella ja era molt gran i els joves marxen a la ciutat, que podiem mirar de trobar lloc a la casa rural que era al costat de l'estació. Aprofitant un antic magatzem de la RENFE l'havien rehabilitat com a casa rural, truquem i un home ens obre la porta, era un lloc un pèl sinistre, ens pregunta si som pelegrins i li diem que sí, que estem fent el camí del Salvador. La casa rural funcionava com alberg de pelegrins i és l'últim lloc on es pot dormir abans de creuar el Puerto de Pajares. L'any anterior per aquest lloc varen passar 150 pelegrins. (Pel camí francès, a qualsevol tram de Galícia la mitjana és de 200 pelegrins diaris).

Li vam preguntar si hi havia passat algun pelegrí últimament, ens va dir que l'últim feia dos dies, era de Màlaga, de seguida vam pensar que era el mateix amb qui nosaltres havíem coincidit ara feia dos anys a La Via de La Plata, que

Tram de forta pujada. Foto R. Martín

per aquestes dates la seva dona marxa al Rocio i ell va a fer el camí de Santiago.

Ens va fer un sopar lleuger i a descansar; l'endemà teníem per davant el Puerto de Pajares.

28 de maig de 2007

Busdongo – Puerto de Pajares – Puente de los Fierros – Pola de Lena. 30 km

A primera hora del matí estava plovent i durant la nit havia nevat a les muntanyes properes; esmorzem i sortim. Tot i que plovia una mica decidim tirar endavant, al cap d'una estona para la pluja i comença a nevar, cada cop amb més força; no estàvem preparats per la neu i decidim tornar a Busdongo, a la casa rural, i preguntar a l'hospitaller si ens podia portar fins a Puerto Pajares amb el seu 4x4. No es va fer pregar dues vegades. Va deixar tot el que estava fent i ens portà en un moment fins a dalt del Puerto Pajares. Encara nevava una mica, busquem el camí i no el trobem, decidim seguir per la carretera avall. Al costat d'una corba trobem una fita amb una fletxa que indica que el camí ens aparta de

la carretera, però poc temps després una porta ens impedeix el pas, decidim saltar-la i continuar el nostre camí. Comença a clarejar i el paisatge que veiem és impressionant, però el terra és tot enfangat, hem de sortir del camí per no quedar atrapats en el fang i seguir baixant, en arribar a una cruïlla trobem una fita amb dues direccions i tres camins, decidim quina direcció agafar, ja que a la part d'Astúries on ens trobem ara la vieira que indica el camí està al revés que a Galícia.

Agafem un camí i veiem que cada cop s'allunya més del lloc on pensàvem anar, tornem a la fita i aquesta vegada un per cada camí fins a trobar un senyal, baixem per un corriol fins a una font i allí havia una fletxa mig amagada indicant el camí, aquell era el camí bo. Amb una forta baixada arribem fins al fons de la vall, travessem el riu per un pont i veiem un pagès amb un cavall i ens pregunta si havíem vist un poltre que amb la tempesta se li havia escapat, li diem que no i seguim fins arribar a San Miguel del Rio (Samiguel), un poble amagat enmig del congost amb escuts celtes a les portes i finestres de les

cases. Ens creuem amb una dona i veiem que duia esclops per caminar, després vàrem comprovar que els esclops són molt útils a Astúries per caminar pel fang i els llocs on hi ha animals, ja que abans d'entrar a casa se'ls treuen i no embruten de porqueria casa seva. Sortim del poble fins a trobar una cruïlla que ens invita a anar fins a Santa Marina amb una suau pujada.

En arribar-hi ens trobem tres homes a sota d'un porxo esperant que pari de ploure per seguir amb les feines del camp, preguntem pel camí fins a Puente de los Fierros, ens diuen que hi ha dos camins, un que és ple de vegetació i amb la pluja sortiríem ben xops i l'altre, molt més net, però amb una forta pujada al principi; decidim agafar el que fa pujada i Déu n'hi do quina pujada dreta a més no poder amb molta pedra fins a trobar una pista que ja ens portaria fins a un poble perdut al mig de les muntanyes.

Quan arribem al poble saludem una senyora que portava esclops: "Buenos dias, señora!" i ens va contestar: "vuelvan"; ens vam quedar mirant-nos i el meu company em va dir: ens ha dit "Vuelvan los buenos dias", ja que estava plovent. Preguntem si hi ha un bar, ens contesten que únicament tenen el Hogar del Jubilado, però en aquelles hores està tancat. Descansem una mica a la plaça del poble, prenem uns ganyips i continuem per la carretera asfaltada, amb molt poc tràfic ja que s'acabava al poble.

Seguim fins a Puente de los Fierros, allí hem de seguir una sendera per sortir de la carretera, però no ho veiem clar i decidim continuar per la carretera nacional durant una estona fins que trobem un restaurant de camioners, és hora de dinar i ja estem una mica famolencs. Aquesta vegada fem un dinar senzill encara

que de camioner. Descansem una mica i veiem que el temps ja es comença a obrir, decidim doncs reprendre el nostre camí seguint la carretera fins arribar a la Pola de Lena, aquí tenim notícies que disposen d'un alberg municipal, ens situem al davant de l'ajuntament i se'ns acosta un del poble i ens pregunta per la nostra ruta; ell havia fet el camí l'any anterior però a la inversa; després de compartir les vivències ens indica el lloc de l'alberg.

Era una antiga fàbrica reconvertida en dependències municipals que disposen de locals, tallers, sala d'actes i en un apartat un alberg de pelegrins amb calefacció, lavabos i dutxes. No hi havia ningú més que nosaltres, així que ens van deixar les claus ja que a la nit es tancava i fins l'endemà al matí no hi havia ningú per obrir. La clau l'havíem de deixar a la bústia al marxar.

Li vàrem demanar un lloc per sopar i ens va indicar una plaça amb unes sidreries que hi havia a prop, decidim entrar en una, hi havia força ambient i servien la sidra tal com ho fan a Astúries, en una mà l'ampolla alçada i a l'altra el got i sense deixar caure una gota al terra. Demanen una sidra i uns entrepans de pa amb tomàquet i

truita, al moment surt la cuinera i ens diu si el tomàquet el volem per dintre o per fora del pa, i li expliquem el secret del pa amb tomàquet. Es veu que no li va agradar gaire i ens va posar uns talls de tomàquet dins de l'entrepà.

29 de maig de 2007

Pola de Lena – Mieres del Camino – Oviedo. 33 km

De bon matí deixem l'alberg i ens dirigim al bar de l'estació, l'únic obert en aquelles hores, ens prenem un cafè amb llet mig adormits i marxem cap a Mieres. Quasi tot és per carretera, però poc transitada ja que va paral·lela a l'autovia.

Arribem a les envistes de Mieres, on disposen d'un passeig fluvial molt ben arreglat i espaiós, amb molta gent caminant amunt i avall; travessem el pont i entrem a Mieres, el poble amb més salons de bellesa i perfumeries que hem vist.

Decidim anar al mercat a esmorzar. En entrar sentim una forta olor de xoriço, hi havia grans quantitats de rastelleres de xoriço penjades per les parades. Anem al bar i veiem que allí tot-hom fuma, preguntem si no està prohibit fumar en un lloc públic i

Travessant un bosc de roures. Foto R.Martin

ens contesten que és una lluita que mantenen amb l'ajuntament, mentre no treguin els coloms de dintre el mercat allí se seguirà fumant. És una llàstima que un mercat que l'estan arreglant, els coloms ho estan embrutant tot amb els seus excrements. Hi fem un tomb, les parades estan molt ben arreglades. Al lloc del peix, cada un amb el seu nom, com que és peix del cantàbric no en coneixem quasi cap i a més posen el nom tal com els anomenen per aquelles contrades. Comprem uns dolços típics abans de sortir, per menjar pel camí.

Sortim de Mieres i anem guanyant altura. Des d'allí veiem tota la zona minera i industrial, amb una central tèrmica que es proveeix del carbó que li porta un tren directament de les mines.

Som a prop d'Oviedo i ja es comença a veure tot més urbanitzat, amb jardins plens de follets i gent passejant pel camp, com si fos un dia de festa. Ens assabentem que celebraven el dia del "Bollo preñado". És un panet amb un xoriço vermell a dintre i és força picant. La gent surt al camp o bé als parcs d'Oviedo a menjar el

'bollo', una festa tradicional que se celebra des de fa molt de temps. Ens dirigim cap a un restaurant i per celebrar que hem arribat a Oviedo demanem una favada asturiana. Allí vàrem coincidir amb dos pelegrins que començaven el camí primitiu i es trobaven una mica perduts, ja que no sabien com sortir de la ciutat.

Després de dinar decidim visitar la Catedral del Salvador, però és dia festiu i és tancada, així que decidim anar a l'alberg de pelegrins però no obren fins a les 18.00 hores. Allà ja hi havia un pelegrí que estava fent cua a la porta, es tractava d'un japonès que semblava tret de la Guerra del Pacífic, amb un salacot i una motxilla de vímet. Ens va fer una reverència amb el cap i la hi vàrem tornar, però no ens va dir res. Al cap d'una estona ve un altre pelegrí, ja més animat i amb ganes de parlar. Era la primera vegada que feia el camí i li havien dit que el camí francès està força transitat i ell prefereix una ruta tranquil·la encara que sigui més dura.

Quan van obrir l'alberg per segellar la credencial, resulta que el japonès no sabia una paraula d'espanyol i la senyora de l'alberg va demanar ajuda perquè no l'entenia; com que ningú no sabia anglès un de nosaltres es va oferir per ajudar-la amb el nostre "spanis-ingles". Ens va dir que d'anglès en sabia poc, li vam dir que nosaltres tampoc no en sabíem massa, que era japonès, això ja ho sabíem, que tenia 79 anys i anava a començar el camí primitiu.

Vàrem segellar la nostra credencial i ens vàrem acomodar a l'alberg amb altres pelegrins. L'endemà anàvem a començar "El Camí Primitiu".

Ramon Also i Ramon Martín
maig 2007

Davant de la Catedral del Salvador a Oviedo. Foto R.Martín

ELISEÉ RECLUS

UN EXCURSIONISTA

SAVI I REBEL

Presentació

La vida i l'obra d'Élisée Reclus va girar entorn de dues passions profundament arrelades en el seu esperit i que les determinaren absolutament: l'amor a la Natura i l'amor als éssers humans.

L'amor a la Natura el va determinar, de jove, mentre recorria les ribes del Shannon durant el seu exili a Irlanda, a dedicar-se a la Geografia: *És allà, en aquell lloc graciós que va néixer en mi la idea d'explicar els fenòmens de la Terra, i sense trigar, vaig gargarar el pla de la meua obra. Els raigs oblics d'un sol de tardor dauraven les seves primeres pàgines i feien tremolar sobre elles l'ombra blavosa d'un arbust agitat.*¹

La fascinació que experimentava al contemplar els paisatges de la Terra – la qual va recórrer en nombrosos viatges – el va portar inicialment a dedicar-se a la Geografia Física. Poc a poc, però, l'ésser humà, els seus problemes socials i la seva història, el portaren a interessar-se cada vegada més en les persones i els diferents grups socials que formen la Humanitat, de tal manera que les seves obres més madures i més personals són peces claus del que hom anomena Geografia Social.

L'amor als éssers humans el van fer extremadament sensible a la injustícia, la manca de llibertat, l'abús de poder i l'explotació dels

més febles. Aquesta sensibilitat el menà a comprometre's en tot moviment social que defengués la llibertat individual i la igualtat innates a cada persona i el dret de tothom a viure amb dignitat i sense penúries. Aquest compromís el dugué a lluitar per defensar l'ideal republicà enfront de la monarquia, primer, i de l'imperi de Lluís Bonaparte, després. Però la derrota de la Comuna de París, en la qual Reclus hi participà activament, el va portar a concloure que l'Estat, fos quina fos la seva constitució, era una eina d'opressió i explotació en mans dels poderosos, i es va decantar decididament per l'anarquia – la més alta expressió de l'ordre² –, segons les pròpies paraules de Reclus –, com única via d'emancipació dels éssers humans.

En definitiva l'amor a la Natura es resol en Reclus, per mitjà de la Geografia, en un projecte científic a través del qual la Humanitat ha de viure harmònicament amb la Natura. L'amor als éssers humans es resol, per mitjà de l'anarquia, en un compromís social, alhora moral i polític, que dona sentit i fonamenta el primer: *La ciència, que transforma poc a poc el planeta en un immens organisme treballant sense descans pel benefici de la humanitat, pel seus vents, els seus corrents, el seu vapor d'aigua, el seu fluid elèctric, ens indica també els mitjans d'embellir la superfície de la terra, de fer-ne el jardí somiat pels poetes de tots els temps. De tota manera, si la ciència ens ensenya en l'avenir la imatge del globus transfigurada, no és, en absolut, ella sola*

Panoràmica de Sainte-Foy-la-Grande. Foto: Arxiu

qui podrà acabar la gran obra. Als progressos en coneixements hi deuen correspondre els progressos morals³.

En el segle XIX, la humanitat va experimentar grans transformacions que van menar a substituir, si més no a Europa, la societat de l'antic règim per la societat en la qual la burgesia s'establí com a classe hegemònica. De fet, els decennis posteriors a 1830 es poden considerar com una edat d'or de la burgesia europea occidental. Aquesta hegemonia li permeté d'assentar els trets essencials de la nova societat: el capitalisme com a sistema econòmic i la democràcia parlamentària com a sistema polític. Íntimament lligades amb aquests nous sistemes es desenvolupaven les revolucions industrial i científica. I Elisée Reclus va viure amb intensitat totes aquestes grans transformacions.

Per mostrar aquest camí d'Elisée Reclus a través del complex segle que li va tocar viure, he cregut convenient, per raons expositives, dividir l'article en quatre apartats. En el primer es presenten els anys de formació; en el segon, els anys en els quals es desenvolupa i es consolida la seva carrera de geògraf; en el tercer, la consolidació de Reclus com a teòric de l'anarquisme; i en el quart, l'activitat com a professor geografia en els darrers anys de la seva vida. Finalment, m'ha semblat adient afegir algunes notes sobre l'excursionisme a Catalunya i les possibles influències en aquest de les idees reclusianes.

Els anys de formació

Reclus va néixer el 1830, a Sainte Foy-la-Grande, en el si d'una família protestant. Va ser el quart de catorze germans. El fet de pertànyer a una família protestant, al bell mig d'una França catòlica que des del s. XVII perseguia sen-

Cinc dels germans Reclus. L'Elisée és el segon per l'esquerra. Foto: Anxiu

se pietat els protestants, explica la defensa a ultrança de la seva família i d'altres de la mateixa condició de la llibertat de consciència.

El pare de Elisée era pastor i professor de Teologia a l'escola protestant de Sainte Foy. El 1832 li oferiren un càrrec al consistori, però renuncià a aquests càrrecs i va decidir anar-se'n com a predicador a Orthez, un pobre poble camperol al sud de Sainte Foy, cap als Pirineus, per dedicar-se a predicar als fidels i viure del que aquests li volguessin donar, renunciant a la paga de l'Estat a la qual, com a pastor, tenia dret. Segons dirà Elisée referint-se a aquest episodi: *Aún me parece escucharle: "¡Es indigno que yo cobre de la nación por mi ministerio, cuando Jesús no tenía ni una piedra propia donde reclinar la cabeza!"*. La imatge del pare abandonant la casa familiar juntament amb el fill gran Elie i un pagès d'Orthez va deixar una profunda impressió en l'esperit d'Elisée, el qual va anar a viure a casa dels avis materns a La Roche-Chalais fins el 1838, any en què el seu avi va morir. Quan tornà a viure amb els pares es trobà amb una casa on regnava una moral

estricta i trista. Acostumat a una vida més lliure a casa els avis, aquest retrobament va ser un xoc per a Elisée, el qual començà a tenir durs enfrontaments amb el pare. L'atmosfera familiar a vegades era irrespirable. Elie, el germà gran, va manifestar alguna vegada, en referir-se a la seva vida quotidiana a la llar familiar, que *nada florecía, nada era animado y alegre, pues reinaba un miedo inmenso de Dios y del Diablo*. En certa manera, doncs, podem dir que la defensa de la llibertat de consciència viscuda en l'ambient protestant, la vida al camp amb els avis materns durant els seus primers vuit anys, i l'enfrontament amb el pare per rebuig de l'estricta disciplina que aquest imposava, faran que Elisée desenvolupi una rebel·lia intransigent en defensa de la llibertat individual.

L'any 1842, amb tot just dotze anys, Elisée va ser enviat al col·legi religiós dels Germans Moravos a Neuwied (Alemanya), a la riba del Rin. Malgrat que l'experiència li va resultar decebedora, el viatge i l'estada en el col·legi li van servir per conèixer la vida més enllà de les fronteres de França i per freqüentar alumnes proce-

dents de diverses nacions d'Europa, permetent-li conèixer de jove bastantes llengües. A més del llatí i el grec, va aprendre holandès i anglès i nocions suficients d'alemany i espanyol.

El 1844 tornà a França i, una vegada acabat el batxillerat, entrà a la Facultat de Teologia de Montauban. Fou una època breu però molt feliç per a Élisée i el seu germà Elie, amb el qual l'uniria un profund afecte durant tota la vida. Vivien amb un amic al camp i poques vegades anaven als cursos. Preferien dedicar-se a somniar, llegir els clàssics del socialisme utòpic com Saint-Simon, Owen, Charles Fourier, Cabet, els precursors de l'anarquisme com Proudhon, i el fundador del positivisme Auguste Comte. Però sobretot els agradava passejar pel camp. Aquest gust per les caminades pel camp i la muntanya no el deixarà mai més Élisée Reclus. Fou en aquest període que van anar a peu a veure la Mediterrània.

A casa, la situació econòmica seguia essent molt dolenta i Élisée decideix acceptar un lloc de monitor en el col·legi dels Germans Moravos a Neuwied. Va estar-hi dos anys i quan tingué prou bossa, el 1851 se'n va anar a Berlín per estudiar a la Universitat. Mentre malviu donant classes de francès, segueix diversos cursos, entre ells un de geografia que donava Karl Ritter, un dels grans geògrafs de l'època. A finals de l'any 1851, Elie acabà els estudis de Teologia a Estrasburg i demanà a Élisée d'acompanyar-lo a casa. Élisée abandonà Berlín i se'n anà a peu cap a Estrasburg. D'allà, els dos germans seguiren -també a peu- fins a la casa paterna a Orthez, trigant unes tres setmanes i sempre dormint al ras, "à la belle étoile", com dirà Reclus en una carta. Pocs dies després d'arribar, el 2 de desembre de 1851, Napoleó III donà el cop d'Es-

tat amb el qual es proclamà emperador. Élisée i Elie, com tants d'altres, es manifestaren per defensar la legalitat republicana. Davant la possibilitat de ser arrestats, fugiren cap a Anglaterra on van arribar el primer de gener de 1852.

Al cap d'un temps, Elie trobà treball a Irlanda i una mica més tard Élisée aconseguí treball en una finca del comtat Wicklow -també a Irlanda-, on aprofitarà el temps lliure per recórrer Irlanda i descobrir nous paisatges, seguint rius i pujant turons i muntanyes.

Empès per les ganes d'anar a Amèrica, aconsegueix embarcar a Liverpool com a ajudant de cuina a bord del veler John Howell cap a Nova Orleans. En aquella ciutat va treballar en tota mena de petits oficis fins a instal·lar-se com a preceptor dels fills dels Fortier, propietaris d'una plantació.

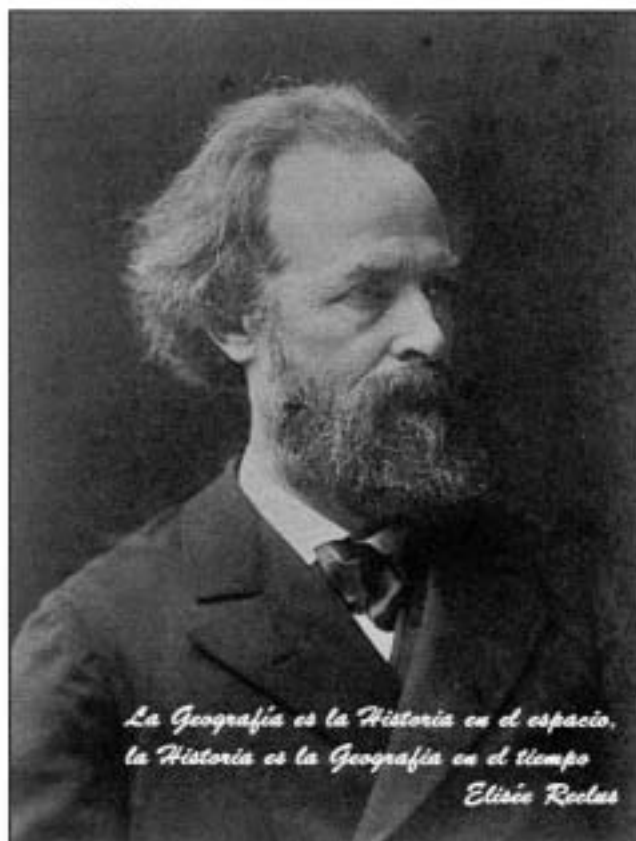
No cal dir que allà aprofità tot el temps lliure de què disposava per a viatjar. Remuntarà el Mississipí, coneixerà el llac Michigan i visitarà la ciutat de Chicago. La seva fama de gran caminant serà notable. I començà a estudiar la societat sudista i a fer una crítica de l'esclavisme.

Més tard, però, empès per les ganes de comprar un terreny i instal·lar-se com a agricultor amb la il·lusió d'organitzar una colònia sota la influència de les lectures dels socialistes utòpics fetes a Montauban, partí de Nova Orleans cap a Nueva Gra-

nada (que més tard serà Colòmbia), passant per Mèxic i Cuba. S'instal·là a Riohacha, una petita ciutat portuària al peu de la Serra Nevada de Santa Marta on, més malament que bé, va sobreviure donant classes o treballant com a sabater i aprenent d'ebenista, entre altres oficis. No aconsegueix crear la societat que somniava i el 1857 cau greument malalt i, sense un centau, decideix tornar a França. El primer de juliol de 1857 embarcà en el veler La Providence, que el portaria a El Havre, després d'haver recorregut, als 27 anys, França, Alemanya, Anglaterra, Irlanda, EEUU, Mèxic, Cuba i Nova Granada en unes condicions tals que el forniren amb un coneixement profund de les terres, les gents i els grups socials dels països que va recórrer, bagatge preciós per a un geògraf.

El geògraf: 1857-1871

S'instal·là a París, a casa del seu germà Elie, i començà un període de recerca de feina, amb la clara il·lusió de dedicar-se a la

Retrat d'Élisée Reclus. Foto: Anxiu

*La Geografia es la Historia en el espacio,
la Historia es la Geografia en el tiempo
Élisée Reclus*

geografia, tal com explica en una carta a la seva mare: *És veritat que m'agrada poc l'ofici de mestre quan es tracta d'ensenyar alfabets absurds i argots contre els quals es revolta el meu sentit intel·lectual, però sóc feliç quan parlo de geologia, d'història, de ciències veritablement útils; la idea que podria esdevenir professor de geografia m'omple de joia. T'he parlat també del periodisme.[...] Hi ha el Journal de Géographie, el Journal Asiatique i el Journal Statistique i el meu orgull no se sentirà humiliat per signar articles sobre el Mississipi o Serra Nevada.[...] Si pogués entrar a la redacció d'un diari polític no em sentiria tampoc humiliat: hauria simplement de córrer perills doncs és perillós dir la veritat*⁴.

Pocs mesos després, en una altra carta, informa a la seva mare dels petits avenços que es van produint en la seva situació professional: *Cap canvi ha tingut lloc en la nostra posició. Dono com sempre lliçons a casa del Sr. Fézandé, però per ara només he trobat una sola classe particular de geografia a donar per setmana. Me la paguen a 5 francs la sessió, de tal manera que tinc, a la vegada, el plaer d'ocupar-me de geografia i d'ajudar a fer bullir l'olla.[...] M. Hachette m'ha dit que, en vuit o deu mesos, estarà disposat a publicar la relació dels meus viatges*⁵. Fet que finalment li confirmarà el 16 de desembre del mateix any: *Puc esperar que en quinze dies podré entrar al meu despatx de la casa Hachette*⁶. Aquí començarà una col·laboració entre Reclus i l'editora Hachette que durarà més de trenta anys. Paral·lelament, la Revista Germànica li encarregà la traducció del llibre *La configuració de los continentes*, l'autor del qual era Karl Ritter, el seu mestre a Berlín.

La seva carrera de geògraf s'anava consolidant. La casa Hachette

li encarregà la realització d'una nova col·lecció de guies de viatge, les famoses Guides Joanne, tasca que el menarà a viatjar per Alemanya, Suïssa, Itàlia, Espanya, Anglaterra, Sicília, etc., viatges en els quals aprofitarà per fer excursions per la muntanya, que serà per a Reclus el compendi de totes les virtuts de la Natura. En un d'aquests viatges que fa per Alemanya i Suïssa, queda meravellat per les tres belles muntanyes de la Jungfrau, Moench i l'Eiger, i així ho explica en una carta als seus: *El que em colpeja en les tres gigantesques germanes no és tant l'audàcia dels seus cims i dels seus roquissars ni l'immens apinyament del seu glaç, sinó més aviat la seva gràcia impossible de descriure, la seva meravellosa coqueteria*⁷. El gran plaer que li causen a Reclus les excursions per la muntanya queda palès en una carta a sa mare del 1860: *M'agrada molt aquest gènere de vida: aixecar-se abans que el dia o bé quan els núvols comencen a enrogir una mica; caminar pel mig dels boscos, de senders dins de les herbes fresques per la rosada, aturar-se al costat d'una font sobre les roques per menjar-se el pa i el formatge, pujar amb dificultat a través de les pedres que es desplomen i van a parar a bastantes centenes de metres més avall, recordar-se que hom ha estat alimentat per una cabra a l'escalar les roques, després tornar a baixar sobre l'herba dels vessants o per camins pedregosos per guanyar-se el sopar amb la suor del front, tot això em plau infinitament*⁸.

El 1861 Reclus ja té ben endegada la seva carrera de geògraf i comença a pensar en projectes més ambiciosos, tal com ho manifesta en una carta a la seva mare: *aviat m'ocuparé d'una altra obra més considerable, un tractat de geografia física en varis volums i moltes planxes i mapes. El Senyor Hachette m'ha promés*

*de publicar-la [...] Aquest treball serà, penso, l'obra seriosa de la meua vida: des de fa deu anys que emmagatzemo materials i empraré bastants anys a fer-la*⁹. Efectivament, l'any 1868 apareix el primer volum de *La Terre. Description des Phénomènes de la vie du globe*, en el pròleg de la qual hem vist que explicava quan i a on va decidir dedicar-se a la geografia. L'any següent, el 1869, sortirà el segon volum: un total de més de 1.600 pàgines.

En aquest període es casa i té 3 filles. Són uns anys de trasbals cultural, en els quals tota la visió del món imperant fins aleshores és qüestionada i es produeixen nous dubtes. La societat bullia de grups i associacions que cercaven respostes als nous problemes. La revolució industrial i el capitalisme donaren lloc al naixement del proletariat i l'anomenada "qüestió social". En aquest context, Reclus entrarà en contacte amb diverses societats de la maçoneria, lliurepensadors, republicans i socialistes. El 1864 s'adherí a la recent fundada AIT (Associació Internacional dels Treballadors) i participà en la creació de societats cooperatives de treballadors. Conegué Bakunin i s'adherí a l'Aliança Internacional de la Democràcia Socialista creada per aquest i col·laborà en la creació de la Societat de Reivindicació dels Drets de la Dona. També féu la coneixença de Marx.

Paral·lelament a les obres geogràfiques, publicà obres de caire més social com *El algodón y la crisis americana* (1862). *Los Negros americanos desde la guerra civil* (1863). *Las mujeres en América* (1863). *Las Repúblicas de América del Sur, sus guerras y su proyecto de federación* (1866). L'any 1869 va aparèixer *Histoire d'un Ruisseau*, (El arroyo en les edicions espanyoles), llibre en què explica el viatge d'una gota d'aigua des que cau del núvol fins

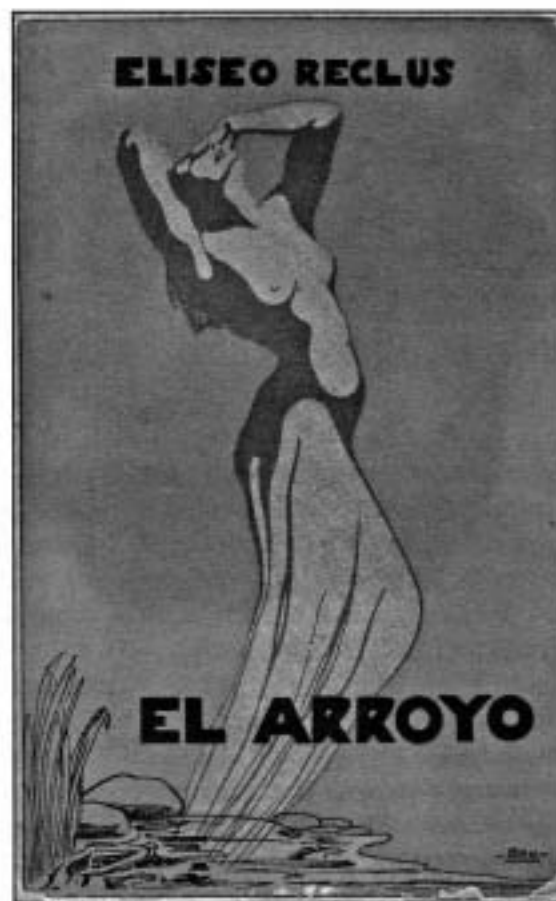
que arriba a la mar. Va ser traduït. Aquesta obra va conèixer un èxit enorme i la ciutat de París la va seleccionar com "llibre de premi" per als alumnes de l'escola primària.

No obstant això, aquest any va ser molt dur per a la vida personal de Reclus. Clarisse, la seva dona, morí en donar a llum, igual que la criatura que portava al món. Les germanes d'Élisée, que vivien a Orthez, s'encarregaren de cuidar les seves filles Magali i Jeannie, donat que ell havia de seguir viatjant durant llargs períodes per a l'editorial Hachette. L'any següent es va unir amb Fanny Lherminier, d'una família que conegueren Elie i Élisée durant el seu exili a Londres. Fanny i ell es casaren sense cap formalitat: simplement es van declarar marit i muller davant les seves filles, Elie i altres parents íntims.

El juliol del mateix any de 1870 començà la guerra franco-prusiana. La derrota de l'exèrcit francès fou quasi immediata. Napoleó III capitulà a Sedan i immediatament es proclamà la República, formant-se un govern de defensa nacional. En el mes de gener de 1871 França i Alemanya arribaren a un pacte en el qual es preveia la celebració d'eleccions a fi que el govern que en sortís signés l'armistici. De les eleccions sortí una assemblea de majoria monàrquica i nomenà Adolphe Thiers cap de l'executiu, el qual començà a negociar la pau amb Bismarck. Però a París havien guanyat els republicans, que es negaren a signar la pau amb els prussians. Thiers intentà manllevar les armes i canons que estaven en poder dels ciutadans de París. Escatà un enfrontament entre el govern i els ciutadans d'aquella ciutat. Aquests convocaren eleccions de les quals sorgí la Comuna de París. La Comuna de París s'erigí en govern per prosseguir la lluita contra els prussians ne-

gant-se a l'armistici. Començà a emetre lleis que instauraven la separació de l'església i l'Estat, expropiaven les fàbriques dels amos que les havien abandonat per lliurar-les a les associacions obreres. En definitiva, el que perseguia la Comuna, en paraules de Reclus que hi participà activament, era *construir un Estat a partir d'una federació de comunes lliures i autònomes, a fi de crear una nova societat en la qual a ningú li faltaria pa, i en la qual, l'home, sense la por de passar gana, podrà ocupar-se d'aspiracions més elevades, comprendre les alegries de la vida intel·lectual i moral*. Davant del caire que prenia els fets, el govern francès es refugià a Versailles i pel maig de 1871 llançà les tropes contra París. Hi hagué un enfrontament brutal i els comunards foren massacrats.

Reclus havia estat fet presoner per les forces de Versailles i enviat al fort de Querlenn, prop de Brest. Elie, que havia ocupat un càrrec a la Biblioteca Nacional com a membre de la Comuna, aconseguí escapar a Suïssa i s'instal·là a Zurich. A la tardor, Élisée és traslladat a Versalles i el 15 de novembre té lloc un consell de guerra. El sentencien a la pena de deportació a Nova Caledònia, colònia francesa a l'oceà Pacífic, prop de les illes Fiji. Hi va haver un moviment internacional a favor de Reclus, al qual s'afegiren els editors Hachette i Hetzel, savis estrangers, i l'ambaixada dels EEUU (Reclus, pels seus escrits a favor de la causa antiesclavista, era respectat i tingut en consideració per les autoritats d'aquell país). Gràcies a aquestes pressions, després d'onze mesos i mig de reclusió, se li commutà la

pena de deportació per la d'exili: emmanillat i en un cotxe-presó, el 14 de març de 1872 el portaren a la frontera amb Suïssa.

D'aquí endavant, tot i que continuarà desenvolupant una tasca immensa dins l'àmbit de la geografia, els fets de la Comuna el marcaran de per vida i condicionaran la seva evolució ideològica posterior.

Xavier Arnau

Notes:

¹ Prefaci a *La Terre. Description des Phénomènes de la vie du globe*. Eliseo Reclus. Ed. Hachette. París, 1868.

² *Développement de la liberté dans le monde*, escrit per E. Reclus l'any 1851 i publicat per primera vegada per *Le Libéraire*. París, 1925.

³ *La Terre. Les Océans. L'Atmosphère. La Vie*. Eliseo Reclus. Hachette. París, 1869.

⁴ *Correspondance*. Tome I. París, 1911. Librairie Schleicher Frères.

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

(La continuació d'aquest article espublicarà en el número següent de la Revista)

ROMANIA

Vaig a intentar explicar-vos —de la forma més breu possible— el que ha estat un viatge intens per aquell desconegut país per a la majoria de nosaltres, i que de fet és un conglomerat de territoris i nacionalitats que té per nom Romania i que prengué la forma d'estat —després de moltes vicissituds— o la forma definitiva a partir de la meitat del segle XIX, cosa que explicaré més avall. Érem cinc matrimonis talaïencs encabits en un microbús Mercedes Benz de 16 places, a més de la guia Dana i el xofer Marcel. Havíem sortit el 3 d'agost prop passat des de l'aeroport del Prat, via Amsterdam, on vam fer el corresponent transbord per arribar a Bucarest a quarts d'una de la matinada, amb l'aerolínia KLM, que ho féu molt bé i sense perdre cap maleta. I cap a l'hotel a clapar. A partir d'aquí comença la nostra aventura. Fem, però, un previ cop d'ull a Romania.

Cal comptar que Romania, a part d'una petita zona a l'est que llinda amb el mar Negre, d'uns 200 km entre Constança i Tulcea —en aquesta darrera desemboca el gran riu Danubi, Duna o Donau, en un delta sense precedents a Europa—, està envoltada per l'est i també tocant al mar Negre per la república d'Ucraïna, però de seguida l'envolta l'estat de Moldàvia, i cap al nord la torna a abraçar Ucraïna, mentre que cap a l'oest llinda amb Hongria i més avall, al sud-oest, amb Sèrbia, i pel sud tanca els límits territorials

amb Bulgària, la qual també va a parar al mar Negre. Bona part de la frontera d'aquests dos països darrers amb els romanesos ve donada pel curs de centenars de quilòmetres del riu Danubi. Una altra característica del país és l'important contrast entre les inacabables planures conreades i el considerable relleu geogràfic per la gran ferradura de muntanyes de les serralades orientals i meridionals dels Carpats i Alps Transilvans, les quals proporcionen una bona font de recursos, com és l'explotació dels boscos i el comerç de la fusta.

Repassem una mica la història del país. Producte de les moltes invasions indoeuropees, allí van arrelar 500 anys aC els dacis, considerats els avantpassats

més antics dels romanesos, els quals, a més de tenir contactes amb els grecs foren envaïts pels romans, que imposaren, a part de la seva eficient organització romana i creant la Dàcia com a província, l'idioma llatí i tot seguit el cristianisme. El nom de Dàcia encara perdura avui dia com la principal marca de cotxes romanesos (amb patent Renault). Però les invasions acabaven de començar i al segle III s'infiltraren els bàrbars, començant pel gots, que de mica en mica introduïren influències eslaves i també d'altres ètnies.

A principis del mil·lenni els fraccionats territoris romanesos resten sota la influència bizantina, de confessió ortodoxa, que es va imposant lentament. Mentrestant,

Sighisoara, Torre de Relloige i casa on va néixer Vlap Tepes, l'empalador. Foto: J. Blanes

els territoris de Transilvània i Banat, de clara vocació romanesa, els conquereix Hongria.

Amb un canvi continu d'aliances, dominacions i invasions, els voivodats danubians de Valàquia i Moldàvia lluiten durament per ser autònoms, sobretot del poderós imperi otomà (segle XV – XVI). Així el primer intent d'independència i reunificació té lloc al 1600, on el voivoda Miquel el Valent, lluitant contra els turcs, uneix temporalment Valàquia, Moldàvia i Transilvània. Aquesta darrera, uns anys després seria annexionada per Àustria. El segon intent el féu Alexandru Ioan Cuza el 1859 unificant només els voivodats de Valàquia i de Moldàvia, ja que la Transilvània, el 1860, era incorporada a Hongria. Després de moltes més vicissituds amb Alemanya, Rússia i Àustria-Hongria, a més d'una guerra balcànica entremig, finalment el 1918, després de l'enfonsament de l'imperi dels Habsburg, es proclama a la ciutat d'Alba Iulia la gran Romania, amb la incorporació de nou de Besaràbia, Bucovina, Transilvània i Banat a més de la Dobruja que ja ho havia fet abans, acord ratificat a la Conferència de Pau de París (1919-1920) i que imposà a Hongria el reconeixement de la Gran Romania.

Però si les fronteres exteriors s'havien resolt, llavors va començar la moguda interior, i en 1938 el rei Carol es converteix en dictador, donant peu perquè el 1940 un general pro-nazi, Ion Antonescu, s'aliï amb Alemanya i Itàlia i declari la guerra a la Unió Soviètica. Quatre anys després, i a la vista de l'evolució de la II Gran Guerra, el rei Mihail destitueix Antonescu, restaura la Constitució i declara la guerra a Alemanya. Ben aviat es proclama la República Popular i es fa càrrec del govern el Partit Comunista de Romania. El 1960, després de tenses relacions, surten de Ro-

Brasov, Plaça Sfatului, amb l'edifici del Consell Municipal al centre. Foto: Josep Bienes

mania els darrers soldats soviètics que tutelaven l'estat, després que Gheorghiu Dej havia apartat del govern els homes de Moscú.

La darrera etapa –que molts ja coneixen– la protagonitza Nicolae Ceaucescu, qui assumeix el 1965 el càrrec de secretari general del Partit Comunista i president de la República, amb poders executius, imposant un règim totalitari, on a pesar de la intensa industrialització, la construcció d'habitatges i altres millores que volien fugir de l'òrbita soviètica, buscant autofinançament intenta acords de cooperació amb països occidentals i trobar crèdits barats, fracassa en consolidar el desenvolupament, que agreujat per la crisi petroliera dels anys 70 enfonsa les empreses pesants i aquell bluf s'enfonsa i arruïna l'economia, agreujada per les extraordinàries despeses que la megalomania del clan del dictador havien posat en marxa i que incidiren greument en la subsistència econòmica dels romanesos.

Finalment el desembre de 1989, el poble, fart de tanta injustícia i tanta misèria, es revolta a Timisoara amb el suport inclòs de l'exèrcit. Nicolae i Elena Ceauces-

cu, tot i que fugiren en helicòpter del Palau on residien a Bucarest, davant les sublevacions i consegüents repressions sagnants, foren detinguts i condemnats en judici sumaríssim i afusellats immediatament. A Bucarest hi ha un emotiu monument d'aquesta revolta popular, amb els noms dels morts que caigueren en l'aixecament.

Avui dia Romania té un règim democràtic. El 2004 va entrar a l'OTAN i enguany, el 2007, ja pertany nominalment a la Unió Europea, però encara és un país en procés d'una tímida expansió, on l'atur i la inflació encara són alts mentre que el poder adquisitiu de la majoria encara és molt baix. Tot i amb això l'esperança de vida ha augmentat fins als 70 anys, la renda per càpita arriba ja als 2000 dòlars i el creixement evoluciona positivament. Però les infraestructures com carreteres i ferrocarrils estan totalment obsoletes, mentre els grans blocs de pisos de totes les ciutats, realitzats durant l'època comunista, de mòduls idèntics a tot arreu, estan caient a trossos i ningú no té diners per reparar-los. El manteniment del país, en general, fa aigües per tot arreu, tot és vell, brut

i abandonat. Els falta bones aportacions de capitals i aplicar noves i modernes directrius d'organització de la vida social i econòmica. Tot i que aparentment a les ciutats —no al camp— a les botigues hi ha tots els avenços de darrera hora, aquests no estan a l'abast de tothom. Com a mostra un sou mitjà pot ser de 300 Eur/mes, mentre el sou mínim és de 130 Eur/mes. Evidentment hi ha sous més elevats per als alts càrrecs de les empreses.

Bé, potser un capítol massa llarg, però crec que calia explicar-vos alguna cosa més que les visites culturals —evidentment magnífiques— i que tot seguit us passo a relatar. Calia doncs conèixer aquell país. En un itinerari gairebé circular, pujariem de sud a nord i tornariem en 9 episodis. Després de la primera pernотació a l'hotel Sofitel de Bucarest comencem el nostre periple.

Dia 4.- Sortim cap a la regió dels Carpats, amb una parada al Palau de Peles, construït pel rei Carol I entre 1873 i 1888, que té la majoria de dependències extraordinàriament recarregades amb fusta molt treballada i que artísticament és molt notable, amb llocs que com el vestibul que sobresurten amb escreix. Té les clàssiques sales de reis i reines, de visites, biblioteca, sala d'armes, etc. La construcció exterior recorda algun xalet suís, amb elements renaixentistes italians i bavaresos.

Sortint d'ací passem pel poble de Sinaia per visitar el seu monestir ortodoxe, visitant la nova i la vella església força interessants. Continuem, prèvia aturada per dinar, cap al castell de Bran, situat en un coll que separava l'estreta vall que comunica el sud de Transilvània amb Valàquia, i que resulta un dels llocs més visitats de Romania, no sols perquè les seves dependències estan ben conservades tot i haver-se construït a

l'edat mitjana, sinó per l'errònia identificació que fan molts turistes considerant aquest el castell de Dràcula, quan la veritat és que no hi ha ni rastre de vampirs, ni tan sols de Vlad Tepes, el príncep de Valàquia, el qual va inspirar l'escriptor irlandès Bram Stoker a escriure la novel·la de terror popularitzada al cinema. El castell, com edificació, té una complicada xarxa de salons, estretes escales, galeries diverses però d'interès relatiu. Fora del castell trobaríem els clàssics 'souvenirs draculians' d'ullals ensangonats, capes negres de vampirs, etc. La ruta ens porta cap a la ciutat de Brasov; allà, a més de retratar a tort i a dret la interessant plaça central, anem a veure també l'anomenada església negra, on més tard assistirem a un concert d'orgue. Anem a dormir prop de la ciutat, a Poiana-Brasov.

Vlad Tepes, l'empalador. Foto: J. Blanes

Dia 5.- Fem una segona visita a Brasov al matí, però plou i anem a veure l'església ortodoxa de Sant Nicolau i un bonic cementiri on tothom és enterrat a terra. Ara un llarg recorregut ens portarà a Sighisoara, però el recorregut s'allarga i a més per carreteres secundàries, el xofer fa dreceres i encara és pitjor perquè el paviment és infernal, ple de clots que fa que per seguretat i no perdre l'equilibri ens aferrem a les anses del seient de davant. I així vàrem

travessar una comarca poblada per gitanos (representen entre un 3 i un 5% del cens romanès) que poguérem veure amb les seves indumentàries característiques. Arribem amb els ossos dolorits a veure la ciutadella medieval, considerada patrimoni de la humanitat, on contemplem l'esplèndida torre del rellotge. D'origen saxó, no queda cap alemany a la ciutat, en canvi sí que té una minoria hongaresa. És la pàtria del cèlebre Vlad Tepes, conegut com Vlad l'Empalador, voivoda de Valàquia, ferotge lluitador contra els turcs i heroi nacional i inspirador de la llegenda de Dràcula, que va néixer en aquesta ciutat el 1431. Precisament i després de recórrer tot el conjunt de la ciutadella, vàrem anar a dinar en aquesta casa, avui dia reconvertida en restaurant, això sí, sense evitar el tòpic de retol amb regalims de sang vampírica. Per acabar-ho d'adobar, de primer plat hi havia una sopa de tomàquet vermella adient amb el retol. En acabant de recórrer aquell lloc, carretera i manta cap a Sibiu, que enguany ostentava el títol de Capital Europea de la Cultura. Tot i ploure, un cop a l'hotel decidim sortir a veure què hi ha, i a cobert de la pluja poguérem escoltar un bon concert d'instruments de vent. I a sopar i dormir.

Dia 6.- Tornem a visitar la ciutat amb el seu casc antic i històric restaurat, però també plou i anem a veure una altra església ortodoxa, i partim cap a Alba Iulia. En un trajecte curt ens deixa a punt d'entrar a l'antiga ciutadella. Visitem més esglésies, primer l'ortodoxa, on fou coronat Ferdinand, rei de Romania, després de la reunificació. Després tocava la catedral gòtica catòlica i allí mateix el monument a Miquel el Valent. Veiem també l'edifici on es firmà l'acta de reunificació de Romania amb les escultures en bronze de tots els personatges que varen participar en aquell acord i sortim fora de les muralles de la ciutadella.

Ens anem cap a Cluj – Napoca directament a l'hotel. Tenim la tarda lliure, primer piscina i després passeig per la muntanya.

Dia 7.- A Cluj comencem visitant esglésies i al seu darrere el monument a Mathias, rei d'Hongria. Continuem fotografiant la catedral ortodoxa i davant seu el bonic edifici del Teatre i l'Òpera. Ens reatrem davant el monument de Mathias Rex. I farts de tants monuments anem a celebrar amb cervesa l'aniversari d'un company. Un bon tram de carretera ens deixarà a Baia Mare i pel camí veiem des del nostre bus aquelles filades inacabables de cases rústegues amb teulades de fusta o majoritàriament de planxa de zinc que ocupen banda i banda de les carreteres, quasi totes amb portalades d'entrada, moltes d'elles amb fusta vogida i treballada artísticament, en ocasions amb les gallines deixades anar per la cuneta, mentre que els patis d'aquests habitatges eren ocupats per pallers com els que es feien antigament aquí, o bé tenien arbres fruiters. També de tant en tant ens creuàvem amb aquells característics i estrets carros de fusta tirats per cavalls que portaven els pagesos cap a

Cementiri Alegre de Sapinta. Foto: Josep Blanes

casa seva. Aquestes seqüències s'aniran projectant durant tots els dies al llarg del recorregut. Fem cap a Baia Mare i visitem el casc antic, amb la gran torre del Relloge de Sant Stefan.

Dia 8.- Ens dirigim cap a Sapinta, un poble que llinda amb el territori ucraïnès i que s'ha fet famós precisament per un motiu que essent trist, s'ha donat a conèixer arreu com una visita al Cementiri Alegre de Sapinta. Aquest cementiri fou una invenció d'un artesà,

Stan Ion Patras, que un cop acabada la Segona Guerra Mundial es dedicà a col·locar unes lloses verticals de fusta a cada tomba (a tall d'esteles discoïdals però més altes) i són realment curioses, ja que estan artísticament tallades i decorades totes en color blau i guarnides amb teulada i amb sanefes de vius colors i amb imatges i motius adients amb la vida del difunt i frases al·lusives de les seves virtuts o defectes. Les imatges són d'un veritable estil naïf i d'una ingenuïtat esfereïdora, però en conjunt és una cosa bonica de veure i que ha constituït un boom turístic. Ens hi vàrem passar força estona. El carrer principal del poble és ple de botigues de records, fins i tot en algun lloc filen la llana d'ovella a l'antiga, de forma manual, i en fan demostracions al carrer. A la tornada cap a Campulung Moldovelesc, ens aturàrem a visitar dues interessants esglésies de fusta tot i que el temps no acompanyava i a més les seves pintures estaven en restauració.

Dia 9.- Sortirem de Campulung Moldovelesc per fer un recorregut on coneixeriem quatre monestirs de la part de Bucovina. Es tractava de visitar precisament la ma-

Monestir de Voronet, pintures murals exteriors. Foto: Josep Blanes

jor concentració de monestirs decorats amb pintures murals exteriors i interiors de tot el món. La majoria d'ells estan considerats per la UNESCO dins la llista de Patrimoni de la Humanitat. Començaríem primer pel de Moldovita, que com tots els que veuríem aquell dia mostraven imatges de múltiples passatges bíblics, de la vida de Jesús i de la Verge Maria, dels màrtirs, dels sants, del cel i de l'infern i un llarg etc. Aquesta forma d'explicar la religió mitjançant les imatges pintades ajudava a fer-ho entendre als fidels, donat que les paraules se les emporta el vent i les imatges encara hi són avui dia. Per ser la primera església ens va agradar força, però la de Sucevita (1581) també fou molt interessant, tot i que es troben closes en un recinte, aquest estava envoltat d'una muralla i quatre torres a cada cantonada. En quasi tots els monestirs hi havia alguna de les parts internes en procés de restauració. Després de dinar anírem cap al monestir d'Humor (1415-1535), bonic i ben conservat recinte, amb les imatges amb la mateixa tònica, fins en algun cas semblaven talment copiades d'altres monestirs tot i ser fetes en dates molt diferents. Potser el més complet del dia fou el de Voronet, un monestir aixecat en 1488 i al qual en diverses èpoques se li anaren afegint altres pintures, destacant la façana plana corresponent a l'absis on està representat el Judici Final i que és considerat la Capella Sixtina d'Orient. Pràcticament a partir d'aquí ja renunciàrem a veure més imatges religioses i esglésies i monestirs. Des d'aquí fariem cap a Piatra Neamt.

Dia 10.- Pràcticament tota una jornada de viatge. De Piatra Neamt baixàrem travessant tota la Moldàvia, amb un paisatge verd i ple de grans boscos, fins arribar a Galati, travessant el Danubi en un ferri i seguiríem el viatge a l'al-

tra banda fins a Tulcea, important ciutat turística, on vam retrobar el riu en la seva gran amplitud. Fariem dues nits a l'hotel Delta, ja que l'endemà tocava viatge en vaixell pels canals del delta.

Dia 11.- I així fou, en un petit vaixell propietat del mateix hotel ens ajuntaren amb un nombrós grup d'alemanys i estiguérem des del matí fins a la tarda navegant lentament per aquells laberíntics canals danubians, tots a l'aguait de captar les millors imatges fotogràfiques de les moltes aus que per allí viuen i que just fugien quan s'acostava el vaixell. Dinàriem a bord i fariem una aturada en una riba a la meitat del recorregut. Una excursió tranquil·la que més endavant no ho fou tant per a alguns dels nostres companys que no els anà gaire bé per una sospitosa indisposició que afectava només una part de la colla.

Dia 12.- Després d'esmorzar sortim cap a Bucarest passant per la Dobrogea i la gran plana romanesa. Tot i el llarg viatge a Bucarest visitem el Museu de les Construccions Rurals i dels Pobles i també l'actual Palau del Parlament, el qual abans havia de ser la Casa del Poble, promoguda pel Ceausescu en els seus deliris de grandesa i que no va arribar a veure acabada perquè el van liquidar abans. És una veritable obra faraònica; aproximadament

Monestir de Moldovita amb pintures murals exteriors. Foto: J.B.

65.000 m², més de 440 despatxos, salons de recepció ricament decorats amb marbres i catifes - això sí, tot patriòticament fet a Romania - i a més altres dependències i fins i tot subterranis que porten a un refugi antinuclear. Molts romanesos reneguen d'aquest edifici i no accepten que sigui un atractiu turístic sinó una vergonya nacional. Diuen que és el palau més gran del món després del Pentàgon. Des de 2005 acull les dues cambres legislatives. A la nit tocava com a comiat un sopar amb actuacions folklòriques en un conegut establiment.

I l'endemà, dia 13, cap a l'aeroport, amb un emotiu comiat de la nostra guia Dana, que havia resultat una excel·lent amfitriona. El viatge ha constituït una experiència força interessant.

Pitu Blanes
estiu de 2007

L'ILLA CANÀRIA DE LA PALMA "LA ISLA BONITA"

Permeteu-me que us expliqui l'aventura que una colla d'excursionistes vam realitzar a finals d'estiu i començament de la tardor, fent una combinació turística per pobles i excursionista pels GR, PR i senderols.

Després de reunions, contactes amb agències i hotels, ens decidim per l'illa canària de La Palma, anomenada "La Isla Bonita". Fem allotjament a la part est de l'illa, en l'aparthotel Costa Salinas en la Playa de Los Cancajos, a pocs quilòmetres de Santa Cruz de La Palma, capital de l'illa.

La Palma, situada a la part nord-occidental de l'arxipèlag de les Canàries, és l'illa més agraciada per la natura, amb abundància d'aigua, boscos únics, clima excepcional, un relleu de profunds barrancs i dreçats vessants que fan que sigui un autèntic paradís. Té una superfície de 706 km², amb 80.000 habitants repartits en 14 municipis. Per ser una illa petita té alçades considerables essent el punt més alt El Roque de Los Muchachos, de 2.426 m. La seva formació és volcànica i té dues zones ben diferenciades: el nord, la part més antiga, amb profunds barranc i grans boscos; i el sud, més jove i àrida, on es troben els volcans històrics.

Data 17.09.07. A les 12.30 h comença l'aventura a la parada del bus que ens porta a l'aeroport del Prat. Després de tramitats els bitllets, facturat l'equipatge i passat

el control de seguretat, on ens fan fer un circuit marejador, tenim temps de menjar un entrepà i pujar al nostre avió. El viatge, que dura 3.20 h, es fa llarg i una mica pesat. Arribats al petit i coquetó aeroport de La Palma caminem tan sols 30 metres per anar a la terminal i agafar l'equipatge. Un bus ens porta amb pocs minuts a l'aparthotel "Costa Salinas". A cadascú li donen l'apartament corresponent, es fixa l'hora de sopar i anem a deixar l'equipatge. L'equip organitzador marxa ràpid a l'agència Natour-Trekking per contractar l'excursió de l'endemà, fet que aconseguim per pèls ja que és l'hora de plegar. Després d'un dia 'tan estressant', en què en 8.15 h passem de Vilanova a un paradís natural com La Isla Bonita, fem una dutxa re-

laxant, ens vestim 'de gala' i anem a sopar. En acabat anem a fer una passejada per Los Cancajos per fer baixar el sopar i conèixer el territori, que rep una nota alta de tots.

Data 18.09.07, 1ª Ruta A LA CIMA DE LA ISLA. 6 km / desnivell + 150 m – 300 m / 3,5 h aprox., guia Jorge i un dia espaterrant. L'esmorzar, com el sopar de la nit anterior, és bufet lliure i no cal dir que ens posem les botes (les de caminar ja les portem). Agafem motxilla i bastons i anem a la parada del bus on comença l'aventura d'avui. Travessem la capital de l'illa i per la carretera LP-1032, després de fer una parada on s'inicia la pujada al Pico de la Nieve, continuem el viatge i en 1.30 h arribem al punt de sortida. Agru-

Calders de Taburiente. Foto: Josep M. Sánchez

pats per països, 12 vilanovins, 2 del Vendrell, 1 belga i 2 russos fem de primera cordada! Després de veure la silueta del Teide i una part de l'illa de Tenerife iniciem la caminada seguint el GR-131, pujant per un senderol de terra volcànica amb marges de pedres també volcàniques. Arribem al Pico de la Cruz (2.351 m) on tenim l'explicació adient per part del guia i també ens reagrupem; una suau baixada ens porta a un mirador sense nom on el guia ens torna a donar explicacions mentre gaudim d'una meravellosa panoràmica de la Caldera de Taburiente sense cap núvol, el Pico de la Nieve (2.230 m) formant part de la Caldera i el Pico de Bejenado (1.884 m) a l'interior de la Caldera i per la part on la Caldera és oberta veiem el poble de Los Llanos de Aridane. Seguim amb baixades i pujades, unes suaus, altres amb esgraons naturals, i arribem al Mirador de Los Ardenes tocant a la carretera.

Continuem gaudint de la meravellosa panoràmica de la Caldera, que ja comença a tapar-se de núvols. En aquest punt, quatre de la colla decideixen seguir per un lloc no tan esquerp, la resta seguim pel GR-131 que es fa puja-

Roque de los Muchachos. Foto: Josep M. Sánchez

dor. Passem pel mig de la Pared de Roberto (diferent manera de solidificar-se la lava) tenint a l'esquerra la Caldera i a la dreta diferents turons volcànics. Fem un mos gaudint de la bellesa de la Caldera tapada per un mar de núvols enmig del qual veiem el cim del Pico Bejenado com si fos una illa, a l'altre costat veiem el nord de l'illa amb el seus barrancs volcànics, vegetació, núvols i el mar. Continuant la nostra caminada iniciem una forta baixada on tenim problemes de trànsit amb

altres grups de 'guiris' que pugen. En acabar-se la baixada havíem de tornar a pujar a tocar els observatoris astrofísics i minuts després arribem al Pico de Fuente Nueva (2.370 m) on ens tornem a reunir altra vegada tota la colla i tenim l'explicació adient del guia de la història, propietaris i per què s'han instal·lat aquí els observatoris.

Seguim la caminada cap a la nostra fita i arribem en 40 min més al Roque de los Muchachos (2.421 m), punt més alt de l'illa. Després de fer fotos a tort i a dret, en grup i en solitari, dinem mentre assaborim aquest paratge meravellós i el mar de núvols que ara ja ocupa tot el fons de la Caldera. Pel mateix itinerari que al matí tornem a Los Cancajos, amb companyia d'una bona colla d'alemanys i holandesos.

Data 19.09.07, 2ª Ruta RUTA DEL TENEGUIA. 6 km / desnivell + 20 m – 700 m / 3,5 h aprox., guia Uque i un dia asolellat. Per la carretera LP-1 ens dirigim cap al sud de l'illa fins al poble de Fuentcaliente. Els guies distribueixen el personal per països per qüestió de la llengua: aquest cop som només els 12 vilanovins. Fem una

Camí a Las Salinas de Fuentcaliente. Foto: Josep M. Sánchez

sortida suau més aviat baixant. Deixem el poble i arribem al Centre d'Interpretació del volcà de San Antonio on tenim un passí d'audiovisual geològic-volcànic pel que fa als anys de l'illa. A continuació visitem el volcà de San Antonio (632 m) veient el seu cràter fins al mirador des d'on contemplem tot el sud i est de l'illa amb els pobles de Los Quemados i Las Indias, camps de cultiu de plataners, vinyes i força lava.

Baixem del San Antonio pels camins de sorra de lava amb els seus marges de pedra volcànica. Amb la polseguera que es fa al caminar avui quedem negres de cames, nassos i pertot arreu. Després d'una bona davallada s'arriba al costat d'uns rocs envaïts de llargandaixos que es barallen per aconseguir les engrunes de pa que els oferim. Reprenem la caminada i arribem al peu del Volcà Teneguia. El guia ens porta a uns forats d'on surt aire calent i en acostar la mà crema. Hem de tenir en compte que aquest volcà va fer la seva erupció el 1971. Com que fa molt vent els quatre més valents (o imprudents) fem la pujada al cim del Teneguia (438 m). Un cop a dalt, fem la foto de rigor i iniciem els descens abans no se'ns endugui el vent.

En l'última part de la ruta voregem el Teneguia cap al sud de l'illa, tot gaudint d'un mar de lava impressionant i poc erosionat ja que només té 36 anys, això ens convida a fer fotos a tort i a dret, fins que arribem al Far de Fuencaliente. Allà visitem unes salines el propietari de les quals ens explica que es tracta d'una salina artesanal familiar on l'any 1971 la lava es va aturar davant mateix, i fins dos anys després no van poder iniciar altra vegada la seva tasca. Ens parla també de les diferents fases de fabricació que van lligades a les basses i comenta les dades de producció i història així com

també les salines que han desaparegut. Dinem al costat de la caleta del far i tot seguit retornem a Los Cancajos, pel mateix itinerari que al matí. La novetat del dia és que al moment de dutxar-nos, l'aigua sur negra de pols volcànica i tenim molta feina per netejar peus i botes.

Data 20.09.07, 3ª Ruta EL BOSQUE ENCANTADO. 7 km / desnivell + 350 m – 550 m / 4 h aprox. guia Jorge. Avui travessem la capital i per la carretera LP-1 cap al nord de l'illa, en 40 min arribem al punt de sortida que és la zona de La Galga. Els guies distribueixen el personal com cada dia. Aquest cop som 11 vilanovins (una baixa per indisposició), 4 peninsulars i els 2 russos. Pugem suaument per una pista mentre el guia ens va mostrant els diferents tipus de llorer i altres arbustos i plantes que trobem fins que arribem al Cubo de La Galga, magnífic mirador de la part est de l'illa, on fem un reagrupament i rebem com sempre les explicacions corresponents. Reprenem la marxa i a partir d'aquí comença la selva de laurisilva, falgueres gegants i altra vegetació, la humitat pels núvols i la pluja horitzontal. La pista va baixant i quan agafem el senderol tra-

vessem la llera del rierol, fem pujades i baixades amb una pujada final que déu n'hi do fins tornar a la pista de sortida. Continuem per una pista ja no tan humida i gaudim de les boniques cases canàries, els seus jardins i flors i arribem al poble de San Bartolo, on dinem al costat de l'ermita del mateix nom tot mirant els llargandaixos que surten per si poden arreplegar una mica de teca.

Amb el bus, per la carretera LP-1, seguim cap a San Andrés, un poble maquíssim, on fem una visita turística i on rebem l'explicació del guia sobre el cultiu dels plàtans, molt important econòmicament per a l'illa. Finalitzada la visita el bus ens porta al poble de Puntallana, i per una carretereta esfereïdorament encargolada arribem a un mirador per recollir la resta de caminaires que ha fet la segona part de l'excursió que els ha resultat llarga, pesada i calorosa. Des d'aquest mirador veiem la platja de Los Nogales, de sorra negra i un penya-segat d'una alçada que fa feredat.

Finalment tornem a Los Cancajos. Després de fer visita a la indisposada de la colla, ens concedim la resta de la tarda lliure fins

Cubo de La Galga. Foto: Josep M. Sánchez

a l'hora de sopar, que uns aprofiten per banyar-se a les piscines de l'hotel, altres a la platja propera i altres per llepar-se les ferides, cremades i altres efectes secundaris d'aquest ofici de caminar...

Data 21.09.07, 4ª Ruta CALDERA DE TABURIENTE. 16 km / desnivell + 100 m – 850 m / 6,5 h aprox. guia Estefan (guiri) i el dia espantant. Aviu la Blanca, Marina, Viqui i Anna decideixent fer de guiris per l'illa. La resta sortim en bus i travessem l'illa d'oest a est per la carretera LP-2 fins a la parada del bus del poble Los Llanos de Aridane. Aquí, un bus tot terreny ens porta per una carretera-pista més que recargolada, polsegosa i acollonant fins a prop de Los Brecitos, punt de sortida. Els guies distribueixen el personal com cada dia, aquest cop som 8 vilanovins, 2 nois de "Ventdelpla", 2 de Cornellà i 6 peninsulars. Comencem per una pista pujadora i en 20 min ens du al Mirador de Los Brecitos (1.150 m), on comença de veritat la caminada. Veiem el fondo i les altes parets de la Caldera; la caminada passa per un senderol ben cuidat, amb tanques i els seus ponts per creuar els petits barrancs. Als de les càmeres digitals ens surten agulletes al dit de disparar; camí de baixada amb alguna suau pujada i uns pins monumentals fins arribar al mirador Lomo de Tagasate, reagrupament i explicació adient. La baixada es fa més pronunciada fins arribar en 1h al Rio Taburiente i al Centro de Interpretación de la Caldera i zona d'acampada. Visitem el centre, ens refresquem i descansem. La baixada per El Reventón es torna més forta i fent ziga-zaga, mentre anem veient el Roque Idafe. Acabada la baixada i al costat del riu dinem gaudint de les parets de la Caldera.

Abans de continuar la marxa ens refresquem els peus al riu i fem una escapada per visitar el salt

La Caldera des de Los Brecitos. Foto: Josep M. Sánchez

d'aigua i la llera del riu, d'un color grogós d'òxid de ferro com si estigués pintat de mini. Continuem la caminada per la llera del barranc fins a Dos Aguas; en aquest punt el riu porta més aigua i més d'un fica hi fica la pota. El guia ens porta a un brollador natural d'aigua i també a la cascada de colors. Anem per la llera del Barranco de Las Angustias passant d'una banda a l'altra del riu, saltant de pedra en pedra i així fins que arribem a la parada del bus tot terreny amb les cames una mica toves. En uns quants viatges el bus concentra els caminants en un bar de Los Llanos de Aridane i pel mateix itinerari del matí arribem a los Cancajos.

Data 22.09.07, TURISME PER LA CAPITAL. Sense quilòmetres, desnivells, horaris ni guies. Avui tot el grup a fer de guiris per Santa Cruz de La Palma i dedicar un dia a resseguir els seus carrers i aprofitar per fer les compres de records corresponents, així com cal. Una visita turística que es concentra en els carrers O'Daly, Anselmo Pérez de Brito, Alvarez de Abreu i Avenida Marítima. A la Plaza de España hi ha l'Ajuntament de 1559 d'estil renaixentista de dues plantes, l'Esglè-

sia de El Salvador, amb el sostre de fusta policromat, temes geomètrics i vegetals, molt bonic de veure; a l'exterior hi ha la torre-campanar que sembla una fortalesa i la font.

Al carrer O'Daly tenim la Casa Salazar, del segle XVII, el seu pati sembla el claustre d'un petit convent fet amb fusta de pi, visitem el Mercado La Recova, molt coquetó, la Plaza de La Alameda amb la impressionant vegetació de las places i jardins de Las Canarias i el Barco de la Virgen, on hi ha el Museu Naval de l'illa; seguim cap a la Plaza i Parroquia de San Francisco i després al passeig Marítim amb les cases colonials i balcons típics.

Després de dinar, tots plegats continuem la visita turística començant per l'Ermite i barri de San Telmo, amb una forta pujada feta de molts esgraons. Davant l'ermita tenim un magnífic mirador de la capital i seguim cap a l'església de Santo Domingo, antic convent i gran plaça del mateix nom. Resseguim carrers i fem cap a la Plaça de España on agafem el bus que ens torna a los Cancajos.

Barranco de Las Angustias. Foto: Josep M. Sánchez

Data 23.09.07, 5ª Ruta RUTA DE LOS VOLCANES.

19 km / desnivell + 500 m – 1.200 m / 7 h aprox. guia Jorge. Tres de la colla decideixen visitar el nord de l'illa i la resta sortim en el bus que per la recargolada carretera LP-203 ens condueix al Refugio del Pilar (1.450 m) en 40 minuts. Avui el grup el formem 9 vilanovins (tres baixes per guiris), els 2 de Ventdelpla, i 3 peninsulars. Comencem travessant la zona del Refugio del Pilar amb un pinar gran en superfície i alçada dels arbres i magnífiques instal·lacions per fer un dia de barbacoa. El camí comença amb una bona i constant pujada entre terra volcànica. A diferents alçades fem parades amb l'explicació adient, amb vistes de la Caldera de Taburiente, Los Llanos de Aridane, Llanos de Jable i esteses de lava; el camí no para de pujar i els pins comencen a escassejar; passem pel peu del Pico Birigoyo (1.807 m) i entre pujades i alguna baixada en 1.45 h arribem al cràter del volcà Hoyo Negro, que voregem per l'esquerra veient el mar de Lavas la Malformada, volcà de San Juan, cràter del Duraznero i arribem al punt més alt de la caminada, Volcà la Deseada II (1.931 m) en 1h. Fem un reagrupament i reposem

forces. Des d'aquest punt veiem les altres cinc cordades que semblen caravanes per un desert de sorra negra.

Comença la baixada i com que el camí és de terra volcànica i en alguns punts ens fa crer, anem empassant-nos la pols mentre les cames ens queden negres i les botes se'ns omplen de pedretes. Hi ha un gran contrast entre la verdor dels pins amb el fons negre de la lava. Fem cap al mirador del Monte El Cabrito (1.859 m) i aprofitem la parada per buidar les botes de pedretes i beure aigua. Seguim la marxa i després

d'un breu descans per menjar, reprenem la baixada, visitem el cràter del Volcà Martín (1.566 m) i ens arribem a la cruïlla de la Fuente del Tión. Anem seguint pel mig del bosc que cada vegada és més espès i els pins més grans. La pista es torna més fressada i arribem finalment a Fuencaliente per la Fuente del Vino i al bar de parada, donant per finalitzada la caminada. En arribar a Los Cancajos ens acomiadem de Jorge, el guia que ens ha acompanyat tantes vegades durant aquests darrers dies. Amb la forta caminada d'avui al bufet lliure ens posem les botes de debò i després anem a passar comptes per liquidar l'hotel.

Data 24.09.07. Avui toca matinar per passar tots els tràmits de l'aeroport. Un cop allà trobem algunes cares conegudes de l'avió d'arribada. Després dels tràmits corresponents de passatge, equipatge i controls de seguretat, agafem el nostre avió que surt 20 minuts abans de l'hora oficial. Aquesta vegada, les 3 hores i escaig de vol no se'ns fan tan pesades com a l'anada. Un cop arribats a l'aeropot del Prat, agafem l'autobús que ens trasllada finalment a Vilanova per tornar a la vida "menys estressant"...

Josep Mª Sánchez Pons

Volcán de La Deseada. Foto: Josep M. Sánchez

D'AGRAÏMENT

A la Mercè, l'Albert, l'Eva, el Xavier, el Josep i l'Escu, i a totes les persones que han fet possible la Festa Major de Vilanova 2007

Va ser a la diada de la mare de Déu de les Neus de l'any passat quan els vaig conèixer. Ens vam trobar a la plaça de la Vila per comentar les paraules que havíem de dir els paborde a la presa de procuració. Allà vaig trobar-me l'Escu, el Josep, el Xavier, l'Eva, l'Albert i la Mercè. En aquell moment no podia imaginar-me tot el que m'esperava, però us asseguro que ha estat una de les millors experiències que he tingut a la meua vida i entre nosaltres ho hem comentat moltes vegades, hi ha un abans i un després de ser paborde. Aquell dia 5 ja va haver-hi una pluja d'idees que no van parar fins el dia que vàrem portar el programa de la festa major a la impremta, cap a mitjan juny.

Quantes hores, quants records, quantes vivències, quantes il·lusions, quina empena, quina força que dóna poder organitzar la festa major de Vilanova i la Geltrú!!!

Aquest any la Talaia en va ser una mica protagonista. Els actes en què l'entitat hi participava directament foren la col·locació de la senyera al campanar de Vilanova i la caminada nocturna sota la llum de la lluna plena. El diumenge 29 de juliol cap al tard es penjava al campanar una senyera

Els membres del GET penjant la Senyera al Campanar. Foto: Agustí Poch

gegant, com es fa en algunes localitats de Catalunya. Va ser un acte digne i emotiu en el qual van participar el grup d'espeleologia de la nostra entitat i que va coordinar la parròquia de Sant Antoni Abat i voluntaris. Va haver-hi tot un acte protocol·lari que va començar quan els voluntaris van estendre la senyera i els ministils van intervenir amb la seva música i fou enlairada solemnement per unes cordes on els espeleòlegs de la nostra entitat la van falcar fent un ràpel des de dalt del campanar; eren moments d'emoció continguda; teníem, si es pot dir així, el cor encongít. Recordo les paraules de mossèn Berdoy, "només de veure'ls allà dalt ja tinc vertigen" i jo li vaig respondre: no és l'únic mossèn, jo també en tinc. Es podria pensar

com es pot penjar una senyera d'aquestes dimensions al campanar? Doncs això va suposar diverses reunions a l'entitat de les persones implicades, diversos assajos i la confecció d'una maqueta que va permetre fer un estudi detallat d'aquesta col·locació al campanar. Durant tota la festa major la senyera va presidir tots els actes. Es veia des de molts llocs. Recordo la seva visió espectacular des de la Ronda. Cal destacar també les persones que es preocuparen de confeccionar-la i la il·lusió i dedicació que hi posaren tots els voluntaris. En acabar aquest acte, les persones implicades ens fèrem una fotografia que va merèixer els aplaudiments espontanis de tots els presents.

L'endemà, dia 30 de juliol, s'organitzava la Caminada Nocturna sota la llum de la lluna plena; era un acte que nosaltres, els pabor-des, vàrem anomenar de petit format; després es va comprovar que de petit res de res, ja que van participar-hi 209 persones, un cotxet i dos gossos. Per a l'itinerari ens vàrem inspirar en les caminades populars i marxes organitzades per l'entitat. Vàrem sortir de la plaça de Sant Antoni, continuàvem pel parc de la Quadra d'Enveja (ermita de Sant Joan i torre), i per l'avinguda de Rocacrespa, carrer de la Ginesta, Fraig, Margalló i Turbina arribàvem al carrer de la Talaia, que ens permetia enllaçar amb l'avinguda del Foix i arribar al càmping Vilanova Park. En aquest punt va haver-hi un petit reagrupament i seguirem cap a Mas Ricart fins al portal d'en Roc on a partir d'aquest punt trobem el camí de la Talaia, o camí de l'antiga carretera ramadera, que com diu Vicenç Carbonell, s'iniciava a la platja de Ribes Roges i es dirigia a la principal carretera, la de la Cerdanya, camí pecuari carener que començava en el cim de la Talaia i dirigia els ramats vers el Pirineu. La majoria dels participants pujaren al cim pel corriol, d'altres preferiren pujar per la pista. Un cop dalt els pabor-des repartírem les típiques llunes de Vilanova que, tot s'ha de dir, es

Pabor-des, Ministrals i els membres del GET de l'A.E.Talaia. Foto: Agustí Poch

va fer curt, per raó de la gran afluència de públic. La lluna també cal esmentar-ho- es va veure poc; uns núvols ens impediren gaudir plenament de la lluna plena, però això no va desmerèixer el bon ambient que es respirava. Després de contemplar Vilanova des de la Talaia, el punt més alt del terme, referem el camí fins al càmping i tornarem a la ciutat pels Sis Camins, Torre del Vallès, Creu de Sant Gregori de la Collada i finalitzava la caminada a la torre d'Enveja.

Com deia el dossier que es va repartir entre els participants "pujar dalt de la Talaia no té doncs res d'extraordinari, pujar-hi de nit ja és una mica més especial. El dia de la lluna plena més proper a la Festa Major, els Pabor-des i

l'A.E.Talaia conviden tots els vilanovins a gaudir d'una caminada i de l'espectacle de les llums de nit".

De moments personals viscuts durant la festa se'n podria fer un altre article, o potser un llibre de records, però com deia el Xavier Raventós el dia 6 d'agost en l'acte de comiat dels pabor-des 2007 i presa de procuració dels pabor-des 2008:

"En un moment com aquest no ens podem oblidar de totes aquelles persones que hem tingut molt a prop. Que han aguantat les nostres cabòries, les nostres il·lusions, que ens han regalat la seva paciència. Gràcies a les nostres famílies i amics... Per la comprensió de les estones robades, per la complicitat i per la seva incondicionalitat. I per acabar, la Carme, el Josep, l'Eva, l'Esq, l'Albert, la Mercè i jo mateix, en Xavier, set noms de set ciutadans que a partir de demà mateix pas-sarem a l'anonimat de les nostres feines, de la nostra gent, de la nostra ciutat. Però ho farem amb un somriure intern, el de la satisfacció que ha estat per nosaltres ser pabor-des de Festa Major.

2007, 7 de Festa. Gràcies"

**M. Carme Barceló i Martí
Pabordessa 2007**

Inici de la Caminada Nocturna a la Talaia. Foto: Agustí Poch

JOAN CAMP I PERMANYER, L'HOME QUE TENIA ELS MENAIRONS AL COS

El dia 11 d'agost passat es va homenatjar Joan Camp i Permanyer al poble d'Àreu, a la palleria vall Ferrera. Va ser un acte de reconeixement senzill i emotiu, que hauria agradat aquell home obert, emprenedor i carismàtic que des de l'Associació pel Patrimoni de la Vall Ferrera, de la qual va ser membre directiu, va moure un equip de col·laboradors entusiastes -molts d'ells socis del Club Excursionista Pirenaic- que havien de dur endavant la tasca de salvar de la desaparició moltes ermites i esglésies, algunes en ruïnes ja en aquells moments, situades a la zona alta del Pallars. Tot plegat, en pagament d'un deute contret amb una família areuenc a uns moments difícils de la seva vida.

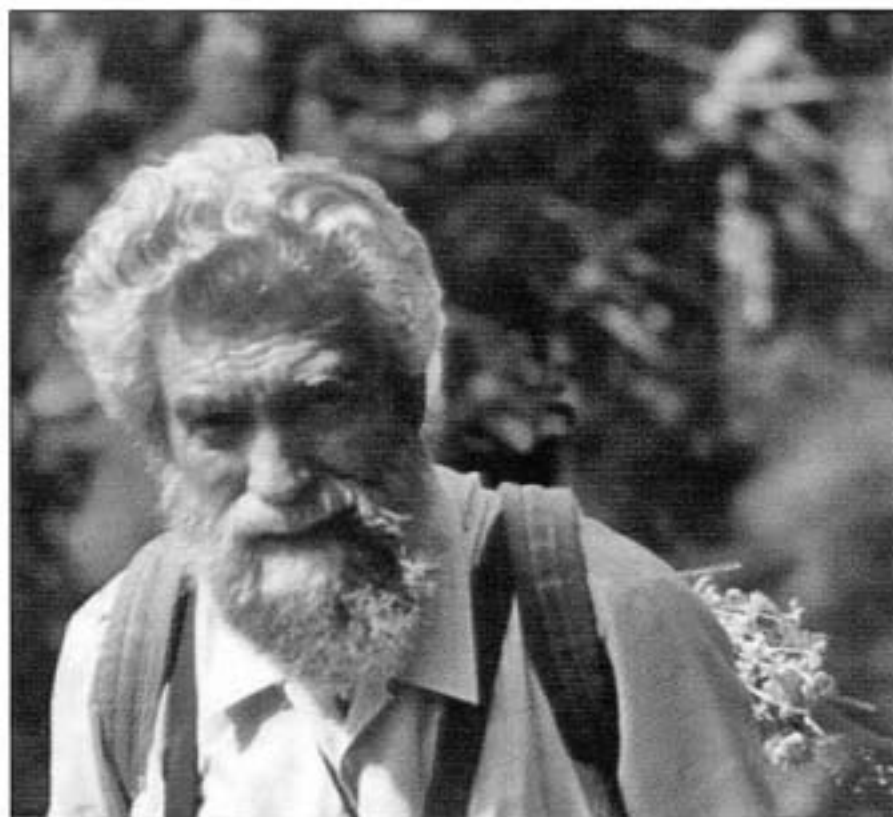
Joan Camp va morir l'any 2001, als 83 anys d'edat. Els qui el van conèixer, diuen d'ell que era un home apassionat, afable i que estimulava l'acció amb l'aportació d'idees i d'activitats. Tenia els cabells blancs i abundosos, i una barba igualment poblada i blanca, per això, amb simpatia, acostumaven a anomenar-lo el barbut, o també l'ermità. En les reunions i assemblees tant del Club Excursionista Pirenaic, que fou el seu club i del qual fou president entre els anys 1980 i 1985, com de l'Associació pel Patrimoni de la Vall Ferrera, era un assistent actiu i entusiasta. Però no era un amant de les distincions: si algú el tractava de "senyor Camp", ell responia amb un "senyor collons!".

Camp va començar a fer d'excursionista quan tenia disset anys. Segur que molts lectors veterans d'aquest butlletí es veuran identificats amb aquests escrits seus: *No tenia equip de cap mena i feia servir la motxilla del meu germà i com a calçat em vaig comprar unes espardenyes de caçador que eren en forma de bota i m'hi vaig fer posar una sola de cuir gruixut i ferrar-les amb claus d'ala de mosca i així es convertiren en espardenyes ferrades.*

La qüestió és que Joan Camp es va fer soci del Club Excursionista Pirenaic a finals de 1937, quan tenia divuit anys d'edat, però po-

ques setmanes més tard el cridaven a files i va haver d'estar-se dos anys vivint del 'cuento', tal com deia ell mateix. Durant aquell temps, va formar part del Batalló Alpi de Benasc i va tenir un contacte directe amb el Pirineu que havia somniat des de molt jove; primer al Pirineu aragonès, i més tard al Pallars Sobirà.

L'any 1939, fugint de les tropes franquistes que havien trencat el front del Pallars, Camp va remuntar la vall Ferrera amb la resta de companys del Batalló Alpi de Benasc. En el seu camí cap un exili incert, els soldats van fer una curta estada al poble d'Àreu. Can-

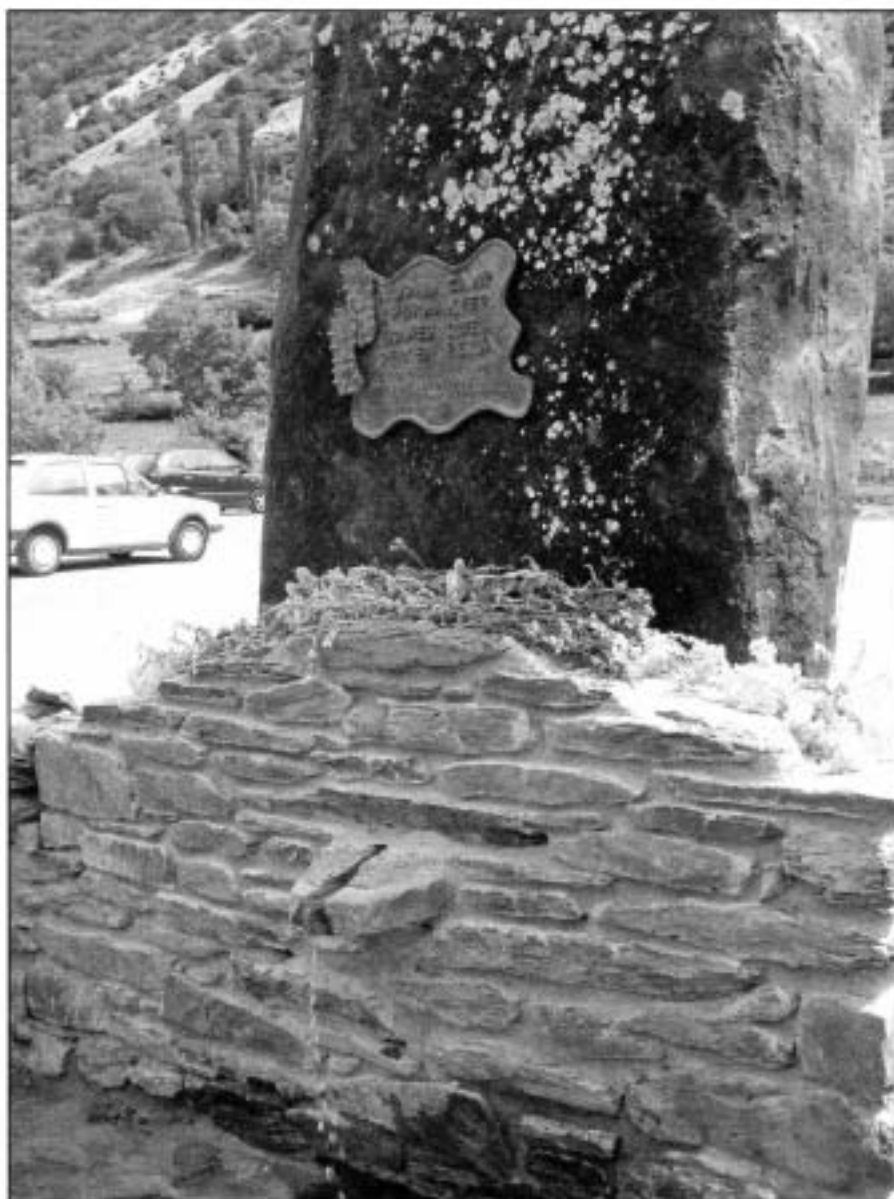
Joan Camp a l'ermita de Sant Francesc d'Araós. Foto: Joan Reventós

sats i amb moltes hores de marxa a l'esquena, es van repartir entre les cases del poble. A Joan Camp va tocar-li estar-se a casa Sabater de Vives, darrere l'església de Sant Climent. En una situació tan delicada, perquè hem de recordar que les famílies del poble estaven obligades a allotjar els soldats, el tracte humà que va rebre Camp en aquella casa el va commoure profundament.

Anys més tard escriuria: *Cal fer constar públicament que tot el que he fet i faré mentre pugui, per aquestes meravelloses valls del Pallars, és un pagament d'un deute contret amb la família de casa Sabater de Vives d'Àreu, pel tracte tan humà i completament familiar que tingué vers nosaltres (un company i jo) l'àvia que llavors, els últims dies de la Guerra Civil al Pallars, regentava la casa; i tenint en compte que la nostra residència li fou imposada pel comandament militar, encara és més lloable la seva actitud. És un record que no he oblidat ni oblidaré mai.*

Passaren una colla d'anys, des d'aquella joventut eclipsada i humiliada per la guerra, abans no va poder tornar a la vall Ferrera per retrobar els seus antics escenaris i poder reemprendre el seu afany excursionista. Va visitar amb freqüència les valls de l'Alt Pallars amb la companyia de la Teresa, la seva dona, fins que l'any 1974, amb cinquanta-sis anys a l'esquena, va adonar-se que aquelles escapades d'isard pels cims ja començaven a ser massa intenses per dedicar-s'hi exclusivament, i va voler desviar la seva atenció cap a les valls que sempre veia a corre-cuita, pujant i baixant de les muntanyes.

Un dia d'aquell any, Camp va enfil·lar el camí empedrat de Besan. Superat el primer tram, la visió del poble deshabitat a l'altra banda del barranc, i poc més amunt, l'ermita

Monòlit i fons d'homenatge a Joan Camp, a Àreu. Foto: Joan Raventós

ta de Sant Miquel a punt d'enrunar-se, el van fer meditar i va pensar que podia fer un recull fotogràfic de totes les esglésies i ermites que pogués, abans no s'acabessin d'ensorrar. Així és com Joan Camp va iniciar la seva tasca de documentació, que va fructificar amb la publicació, l'any 1983, del llibre *Alt Pallars*. Esglésies, ermites i pistes de muntanya, reeditat enguany en la seva setena edició. Hi va dedicar molts estius, i la feina inicial, divulgativa, es va anar convertint en una tasca sistemàtica de restauració.

Moltes vegades tot sol, Camp es desplaçava amb les eines fins als punts de treball. D'aquesta manera, va descobrir les restes

ocultes de l'església romànica d'Aidi Sobirà i la va desenterrar ell tot sol, amb el pic i la pala. Cal dir que en la majoria dels casos va treballar amb l'ajut d'amics, gent dels pobles, grups d'escoltes o companys del seu club excursionista que va organitzar campanyes diversos estius per poder dedicar-los en exclusiva al treball de restauració. Durant aquestes campanyes, van excavar el paviment i restaurar les esglésies de Sant Miquel de Besan, Sant Lli-ser de Virós, les Santes Creus de Buiro, Santa Maria de la Torre, Sant Feliu de la Força, Sant Quirze d'Alins i Sant Francesc d'Araós.

La darrera edició del llibre *Alt Pallars*. Esglésies, ermites i pis-

tes de muntanya conté informació inèdita sobre les campanyes de Joan Camp i va ser revisada i completada pel mateix autor poc abans de morir. També inclou moltes fotografies –per primer cop, en color- d'abans i després de les restauracions que permeten veure l'estat d'abandó en què es trobaven els edificis esmentats. Camp va elaborar durant aquells anys, també, un mapa de l'Alt Pallars que va ser molt utilitzat pels excursionistes, i amb l'ajut del qual molts vam iniciar-nos a recórrer els cims pirinencs del Pallars. A més, com tanta gent de les nostres entitats excursionistes, va desplegar durant tota la seva vida una ingent activitat social dins i fora del seu Club Excursionista Pirenaic.

L'homenatge del dia 11 d'agost, organitzat pel Club Excursionista Pirenaic -dins dels actes del seu 75è aniversari- i l'Associació pel Patrimoni de la Vall Ferrera, es va fer a la zona de picnic situada prop de l'aparcament d'Àreu, amb la presència d'unes dues-centes persones. Hi van parlar diversos representants de les entitats organitzadores, de la FEEC i també de les autoritats locals, les quals van demanar excuses per

Placa situada a la façana de casa Sabater Vives. Foto: Joan Raventós

no haver donat tot el suport a Camp i el seu equip en una època en què, per a la gent del Pallars, la recuperació del patrimoni arquitectònic no era una prioritat.

Generosa Ros, de casa Sabater de Vives, va ser l'encarregada d'enretirar les banderes estelada i republicana que cobrien una placa d'homenatge a Joan Camp, situada en una pedra de la vall –de color de ferro i de quatre tones de pes- col·locada verticalment i transformada en una font que

abasteix la zona de picnic, mentre es llegia una poesia dedicada a Joan Camp. A la placa d'homenatge hi ha una bota ferrada i el text: *A Joan Camp i Permanyer, Homes que deixen petja.*

La segona part de l'acte de reconeixement es va fer a la sala d'actes de l'Ajuntament d'Àreu, que va quedar plena de gent pallesega i excursionistes que s'hi havien aplegat per assistir a la presentació de la nova edició del llibre ja esmentat, que va anar a càrrec de Xavier Sudrià, escriptor i amic de Camp, i amb la presència de molts amics i companys de Joan Camp que van poder explicar anècdotes d'aquells anys en què 'el barbut' corria per aquells camins amb la seva dèria al cap.

La jornada finalitzà a la plaça d'Àreu, amb coca de Llavorsí, vi dolç emporronat i música tradicional, i la ferma convicció dels assistents d'haver fet una mica de justícia aplegats a l'entorn de Joan Camp i Permanyer, l'home ferm i amic, que va tenir els menairons al cos i es va endur una engruna de Pallars dins del seu esperit.

Casa Sabater de Vives, que va allotjar en nombroses ocasions Joan Camp. Foto: J. R.

Joan Raventós

FILIÀ O PALLASSOS (2.789 m)

Sortida de pre-temporada de la Secció de Muntanya a un racó del Pirineu que ben aviat patirà una transformació important: la Vall Fosca. Una estreta vall que ara farà un segle ja va protagonitzar la primera "revolució hidroelèctrica" de Catalunya. Eren els temps de la companyia Barcelona-Traction, "La Canadenca", i de Mr. Pearson, el de l'avinguda barcelonina.

En aquells anys es van comunicar bona part dels llacs de la zona lacustre de Cabdella amb l'Estany Gento i es va enviar l'electricitat generada a la conurbació de Barcelona per a ús de tramvies i ferrocarrils.

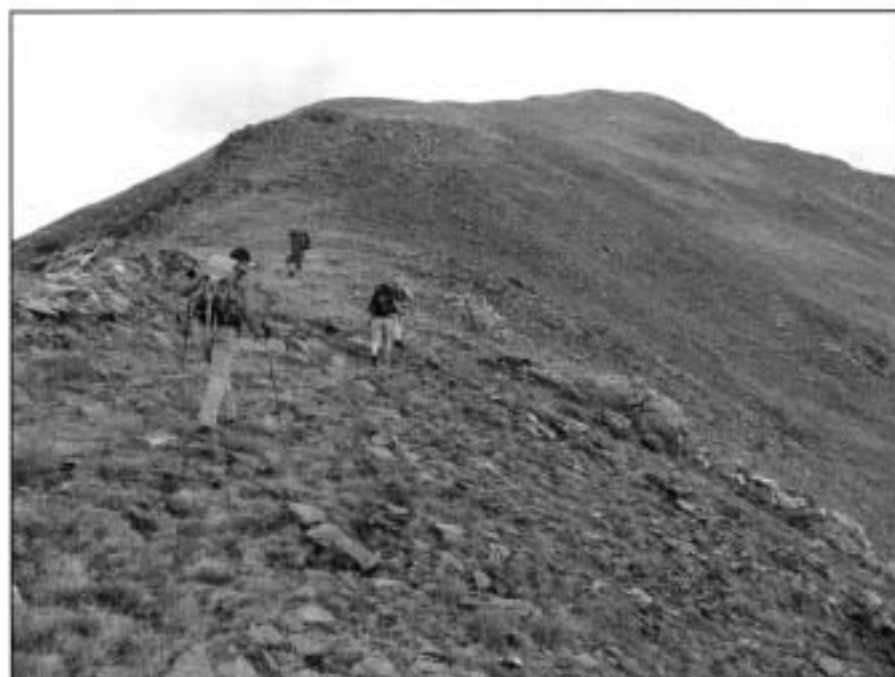
Ara no és el senyor Pearson el que està aplicat a "desenvolupar"

Inici de l'excursió a la pista de la Coma de l'Estany (1.940m). Foto: Jordi Pons

la vall sinó el senyor Tortajada, convilatà nostre i promotor d'una

polèmica urbanització que es veurà complementada amb camps de golf i pistes d'esquí, com no podria ser d'altra manera.

Pujant per la carena sud-est del Pic de Filià. Foto: Jordi Pons

Les obres ja estan en marxa, com van poder comprovar les/els 10 "talaieres i talaieros" que a primers de setembre s'endinsaven per la remota vall de Filià. La nit havia estat especialment calurosa i la boira tapava el pic de Pallassos, curiós nom, altrament anomenat "de Filià" o encara, en determinats mapes antics, "de Felià".

La pista, expressament construïda per a l'estació d'esquí (gràcies Mr. Tortajada, però no calia!), va fer que l'aproximació fos curta i descansada. La maquinària pesant estava repartida per tota la

vall i ja eren evidents els seus efectes. Bases de formigó eren ja a punt de suportar telecadires i remuntadors.

Ens posàvem a caminar per l'interior de la coma Palomera. Uns pendents herbosos fortíssims ens van conduir amb relativa rapidesa al cim. El dia era força tapat per la boira però en alguns moments vàrem poder admirar els magnífics pics que ens separaven de la conca del llac de Sant Maurici, presidits pel Peguera.

Com que malgrat la boira el temps semblava aguantar-se, vàrem decidir fer un recorregut de baixada diferent al de pujada, més llarg. Carenejant vàrem recórrer completament les crestes que encerclaven la coma Palomera i ens separaven de la capçalera de la Vall de Manyanet o Llevata. Un encert de recorregut. Recomana-ble i gens esgotador.

Un cop al cotxe dèiem un adéu definitiu a una petita i modesta vall que ja mai més tornarà a tenir la solitud que sempre havia gaudit ... Excepte si es confirma el temut canvi climàtic. Aquest podria ser un possible escenari: s'inauguren les pistes d'esquí, anys de neu molt escassa fan perdre interès pel tema, la neu artificial consumeix excessius recursos, tant d'aigua com d'electricitat, es demanen subvencions a la Generalitat per a poder mantenir llocs de treball, s'opta per tancar definitivament les instal·lacions, el pas del temps deteriora i degrada remuntadors i edificis, l'erosió del terreny arruïna definitivament les pastures i la vall de Filià resta abandonada i oblidada per sempre.

Ciència ficció, o no.

Miquel Bernadó
15-16 de setembre de 2007

Panoràmica de la carena sud-est del Pic de Filià. Foto: Jordi Pons

Situats al cim del Pic de Filià (2.789m) o pic de Pallassos. Foto: Jordi Pons

Baixant per la carena est del pic de la Coma Palomera. Foto: Jordi Pons

ROBIÑERA

(3.003 m)

20 i 21 d'octubre de 2007

Participants: Joaquim Lleida, Jordi Garcia Pons i Carles Torras

La sortida oficial de la secció de muntanya del mes d'octubre d'enguany s'ha fet a un 3.000 una mica oblidat. És un cim aïllat de la resta de tres mils de la zona (La Munia-Circ de Troumouse). La seva situació, però, permet tenir una vista excepcional de les tres Sorores (Soum de Ramond, Monte Perdido i Cilindro), la Punta de las Olas, el Marboré, el Vignemale, la Munia i a la llunyania el Posets i la Peña Montañesa (entre moltíssimes muntanyes més).

De les diferents valls que existeixen per accedir al cim la del riu Real és la que ens ofereix un ascens més ràpid i curt. Per tant, aquesta ha estat la nostra via d'ascensió. Aquesta és una vall aïllada i poc concorreguda, sense cap infraestructura en tota la vall (ni càmping, ni refugi, res de res), així és que només hem tingut l'opció de dormir en tenda (a la zona de la font de la Petramula).

Dissabte dia 20 vàrem sortir de Vilanova a quarts de dotze del matí. Després de dinar a l'Ainsa vàrem continuar el camí fins a la nostra destinació.

De l'Ainsa cal seguir per la carretera de França fins passar Bielsa i després desviar-nos a Chisagüés. Ara la carretera es transforma en un camí asfaltat que puja

molt ràpidament. Passat el poble s'acaba l'asfalt i cal seguir per una pista, en un estat més que acceptable per als turismes, durant uns sis quilòmetres més.

El viatge dura unes quatre hores sense comptar les parades. A les cinc de la tarda ja estem al final de la vall de Chisagüés (vall del riu Real), a la zona de la font de la Petramula.

Aquí plantem la tenda i quan el sol comença a baixar ens decidim a seguir la pista cap amunt, camí de les mines de Parzan, per no agafar fred abans d'hora i omplir les hores restants fins el sopar.

A mitja hora de camí ens trobem amb una cabana de pastors oberta en un estat més que acceptable per passar-hi una nit. A les vuit del vespre ens posem a so-

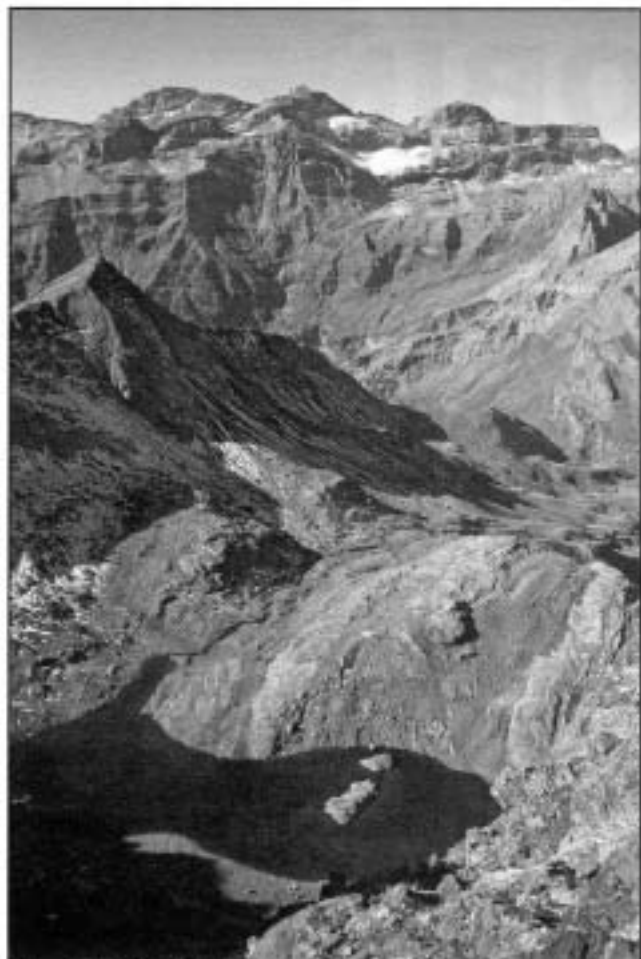
par i a quarts de deu ja estem dins el sac de dormir. A fora fa molt fred i un vent que encara n'augmenta més la sensació.

Diumenge ens llevem a dos quarts de set. Dins la tenda estem a 1°C. El dia serà magnífic però, ni un núvol, tot i que fa vent. Esmorzem, ho recollim tot i a tres quarts de vuit comencem a caminar. Estem a 1.920 m. En 1h i 30 min arribem a la cota 2.500.

Aquí fem una petita parada de 15 min per agafar forces per als 500 m de desnivell que ens esperen a través d'una tartera amb una gran inclinació. Sort que hi ha un caminet que fa zig-zag i que és prou còmode, perquè només s'aixeca el cap i es veu l'avant-cim molt lluny sempre. Al final de la tartera, tot just abans de la petita grimpada a l'avant-cim, ens abri-

Per la cresta, amb la Munia al fons. Foto: Carles Torras

Llac de la Munia i el Perdut al fons. Foto: Carles Torras

La tartera des de dalt i la Vall del riu Real al fons. Foto: C. T.

guem perquè a dalt fa molt vent i fred. A les 11.10 h arribem al cim.

Un cop acabada la tartera cal grimpar una mica fins a l'avant-cim i d'aquí surt una cresta prou àmplia per anar caminant fins al cim, això no vol dir que no tingui alguns punts aeris (en uns 30 min

es fa la grimpada i la cresta). Estem 15 min al cim i tornem. Al principi de la tartera ens tornem a aturar uns 20 min per recuperar forces, temperatura (dalt feia força fred) i gaudir de les vistes.

En aquest lloc, un de nosaltres s'acomia per sempre més de

la seva càmera fotogràfica, que s'escapa d'on estava i comença a rodolar tartera avall com una pilota i al cap d'una estona la perdem de vista més de 500 m de desnivell més avall.

La reflexió que fem en aquest moment és que això ens passaria a nosaltres en cas que hi hagués neu i rellisquessim. A les 12.10 h comencem a baixar la tartera mirant si hi ha algun rastre de la càmera, però malauradament no tenim èxit. A les 14.10 h arribem al cotxe. Hem estat 6 h i 30 min per pujar i baixar incloses les parades; tenint en compte els 1.100 m de desnivell existents no està gens malament.

Dinem al costat del cotxe, amb una temperatura freda, 10°C. A les tres de la tarda marxem d'allà i a quarts de vuit del vespre ja estem a casa.

Carles Torras

Foto de grup al cim. Foto: Carles Torras

FUGIDA DE MONTSEGUR CASTELL DE SO - PUIVALADOR

La quarta etapa de la "fugida" fou una etapa una mica boirosa, no en el sentit figurat, que també, sinó en l'aspecte real.

La sortida de Vilanova ja va ser premonitòria: el temps amenaçava pluja. Els comentaris anaven des de quina mida de paraigües portaves o si la capel·lina fa suar molt o poc, passant per les proteccions impermeables de les motxilles o si les botes que un porta són bones per l'aigua o no.

La sortida a les 6 del matí fou una hora que feia temps que no era habitual i va provocar que les capcinades a l'autocar fossin quasi majoritàries enfront de les xerradetes i les tertúlies habituals d'aquests viatges. Es va arribar a l'hora a l'àrea de descans del Cadi on es va esmorzar.

El temps era núvol i els 5 ó 6 globus aerostàtics que s'enlairaven davant nostre s'anaven perdent quan assolien l'alçada pertinent a la boira alta o núvols baixos; difícil d'aclarir aquest concepte. A l'entrada a França la boira ja cada vegada era més baixa i per tant espessa.

En iniciar-se la sortida al Castell de So, que els francesos anomenen d'Usson, queien unes gotetes molt fines que per sort no anaren a més però la boira no ens va deixar en tot el trajecte fins al coll de Puivalador, al començament del Capcir. Potser algú titllarà aquest autor de l'article de tre-

mendista i exagerat, és cert, hi va haver algun moment que la boira es va trencar però no va marxar mai del tot, alguns moments fins i tot no veies els que tenies al davant, si t'apartaves una mica del grup.

Algú pot creure que la sortida va ser un desastre, no és cert però sí poc merescuda ja que no vèiem paisatge, sí que vèiem arbres i vegetació humida de bosc atlàntic, roures, faig i blades, amb bolets que algú va recollir, però podia haver estat molt millor si haguess sortit el sol ni que fos uns moments.

Al poble de Quèrigut algú va pujar al castell molt petit però penjat dalt de la roca que era cèntrica al poble. L'església la vàrem trobar

oberta. Alguns hi entràrem, no era cap meravella arquitectònica. Aquest fou el poble més gran que vàrem passar.

Passàrem per altres llogarets on poguérem observar que tenien els carrers asfaltats o cimentats cosa que a les nostres terres encara no passa a tot arreu que aquests nuclis petits estiguin tan "cuidats".

Érem 22 persones i tot va anar molt correcte i ningú es va retardar i vàrem mantenir un bon ritme per sobre dels temps que es duïen marcats a les descripcions, malgrat que el camí sempre feia pujada i alguns llocs bastant marcada. Més d'una persona va comentar que l'etapa no va ser una "tonteria", fou cansada. Cal afe-

Ambiant al Castell de So. Foto: Agustí Poch

gir que sort que de tant en tant el camí es feia planer i permetia descansar o millor recuperar-se. El dinar fou ràpid en una esplanada d'un bosquet (el coll d'Hares), on per sort el terra no era massa mullat i ens permeté el mos tranquils i amb bon humor.

A la Closa, puntualment, ens esperava l'autocar, tots molt ràpidament vàrem pujar-hi, sense entretenir-nos, potser estàvem cansats o amb ganes de fer un berenar? L'única cosa que ens va retardar mínimament fou el moment de fer una fotografia col·lectiva.

Vam acabar el dia fent una BO. Paràrem a fer un refresc i berenar, com ja és habitual, a l'àrea de descans del túnel del Cadí i vam agafar les begudes i pastes sense que hi hagués cap mena de cambrer o cambrera a les caixes de cobrament. Vam beure i menjar i ja quasi volíem o crèiem que podríem marxar sense pagar quan van arribar dues noies, la temptació de no pagar ja començava a ser important però la nostra bona educació i bona ciutadania va fer que anéssim a pagar encara que ja la majoria havia acabat l'àpat.

Es va arribar a Vilanova i la Geltrú quasi mitja hora abans del previst segons l'horari dels dossiers de guia.

Josep Olivella
23 de setembre de 2007

Un tram de forta pujada abans de Quèrigut. Foto: Agustí Poch

Final d'etapa a Puivallador. Foto: Agustí Poch

FUGIDA DE MONTSEGUR FUGIDA DE MONTSEGUR?

Ara va de bo, segur que la fugida de Montsegur és definitiva, si aquest contracronista ha de creure les afirmacions de l'apocalíptic senderista que jurava i perjurava que mai més no tornaria a posar els peus en la ruta dels Homes Bons ni que l'amenacés l'espectre de Simó de Montfort. Aquest vostre servidor ho entén, si totes les etapes han set desgraciades com ho va ser la quarta.

D'entrada, va ser massa llarga. Heu de comptar que vam sortir de Vilanova i la Geltrú a l'estiu i hi vam tornar a la tardor. És més, vam començar a caminar al peu del castell de So a l'estiu i dinàvem al coll de les Hares a la tardor, una tardor humida i boirosa que no escalfaven ni les tifes de vaca recents que omaven el menjador.

Molt llargues també van ser l'aproximació i la tornada. En un autocar de trenta-dues places (trenta-una segons uns altres còmputos laboriosos) ens hi vam encabir àmpliament vint-i-dos expedicionaris. Sembla que hi havia d'haver una altra senderista, rossa per a més senyes, a qui en Josep Olivella havia reservat al seu costat el seient de la finestra, però que, malauradament, no s'hi va presentar ni a l'inici ni a les diverses aturades de l'autocar.

El primer tram fins a l'àrea de servei del Cadí (a tot li diuen àrees de servei en aquest país petit que és el nostre) el vam recórrer en un silenci relatiu, immersos molts

dels viatgers en una somnolència força explicable.

Però alguna cosa hi devien prendre a l'àrea del Cadí, perquè el personal va entrar en un estat d'eufòria i logorrea important que no va acabar-se fins que la falta d'aire als pulmons en començar a pujar cap a Le Puch hi va posar el punt i final provisional.

Durant aquesta fase altament xerraire, hi van haver al meu parer massa referències insidioses a l'edat d'alguns excursionistes varons i a la seva suposada manca de capacitat per satisfer unes necessitats femenils força determinades.

La xerrera a què s'acaba de fer referència era contrapuntejada

per unes jeremiaques prediccions de l'apocalíptic senderista al·ludit abans, i reblades per unes referències a l'existència d'un ós terrible que ens esperava en algun remot punt de la ruta per acaçar-nos.

Però l'únic animal silvestre de quatre potes que vam veure en tota la sortida va ser un esquiol de pelatge negre que va creuar per davant de l'autocar ja en terres franceses.

Tampoc no és estrany que no veiéssim animals silvestres: amb aquell [c...] de boira que ens va acompanyar al llarg de la major part del camí, aquest servidor vostre prou feina tenia per a no perdre de vista els companys, que desapareixien en la grisor gene-

Reagrupament dins la boira. Foto: Agustí Poch

raí a la que t'aturaves a recuperar l'esma o apareixien com fantasmes entre la boira quan miraves enrere durant les fases anòxiques.

Algú em va dir que el paisatge des del coll de les Hares era magnífic. No ho dubto; bé, no ho dubto perquè sóc de bona fe i em penso que no em volen enganyar, però jo només vaig veure arbres en un radi variable d'entre uns trenta i uns seixanta metres i, a més, desdibuixats enmig de la boira.

Abans de pujar cap al coll de les Hares, però, ens vam aturar a Quèrigut durant una estoneta absolutament necessària, que aquest contracronista va aprofitar per observar les plaques indicadores del nom dels carrers, unes planxes de pissarra amb el nom en occità i algun ornament, com ara flors, pintats a mà.

Durant el dinar, en Josep Olivella va mostrar una collita de rovellons minsa però significativa. No és estrany que fos l'únic a collir-ne, donada la seva tècnica, que després s'explicarà. Però algú va esmentar el fet que en algunes comarques, de l'activitat boletaire en

Placa de pissarra amb el nom del carrer. Foto: Jordi Perera

diuen caçar bolets.

Aquest servidor vostre ha fet algunes consultes i ha trobat que el Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans estén el significat habitual de caçar a la recollida de bolets; però el d'Alcover i Moll és més explícit i diu que caçar és cercar, procurar trobar (Empordà, Gir., Ripollès, La Selva, La Garrotxa, St. Joan les A., Reus); cast. buscar. *Hem anat a caçar bolets* (Gir., Ripoll, St. Joan les A., St. Feliu de P., Olot). *Va a caçar fens pels*

camins (Llofriu). *Vaig a caçar el pare, que no sé on és* (St. Feliu de P.). *Jo vinga caçar l'oració al missal, i no la trobava* (Gir.). *Vaig a caçar feina* (Reus).

Però hi ha una possibilitat que aquest contracronista contempla: que caçar, en el cas dels boletaires, sigui una forma modificada popularment del verb *acaçar*, que segons el DIEC és *afanyar-se a obtenir* i segons l'Alcover-Moll és *cercar amb sol·licitud i tenacitat una cosa; desitjar, procurar obtenir*; cast. *rebuscar*. De l'expressió *anar a acaçar bolets* sortiria *anar a caçar bolets*. Com us podeu imaginar, això no té cap fonament científic, és només una especulació de tertúlia de cafè.

I per acabar —que això s'està allargant massa—, la tècnica cinegeticoboletaire de l'Olivella: llançar-se en planxa (en plongeon, que dèiem abans) damunt del bolet. És clar que no se li escapa cap, per molt que corri!

Ambiant al coll de Les Hares. Foto: Agustí Poch

Jordi Perera
23 de setembre de 2007

FUGIDA DE MONTSEGUR PUIVALADOR - COLL DE QUILLANA

El coll de la Quillana ha estat el punt final de la ruta que hem anomenat "La Fugida de Montsegur". Geogràficament és un punt interessant, frontera entre el Capcir i la Cerdanya, separa les aigües de la conca de l'Aude i de la Tet.

De fet des que vàrem creuar el coll de les Heres a l'anterior etapa ja havíem retornat a Catalunya, però la bellesa del Capcir ens atreia massa i el fet que encara que catalana per història i llengua, el fet de ser geogràficament occitana podríem dir que el Capcir és una terra de transició.

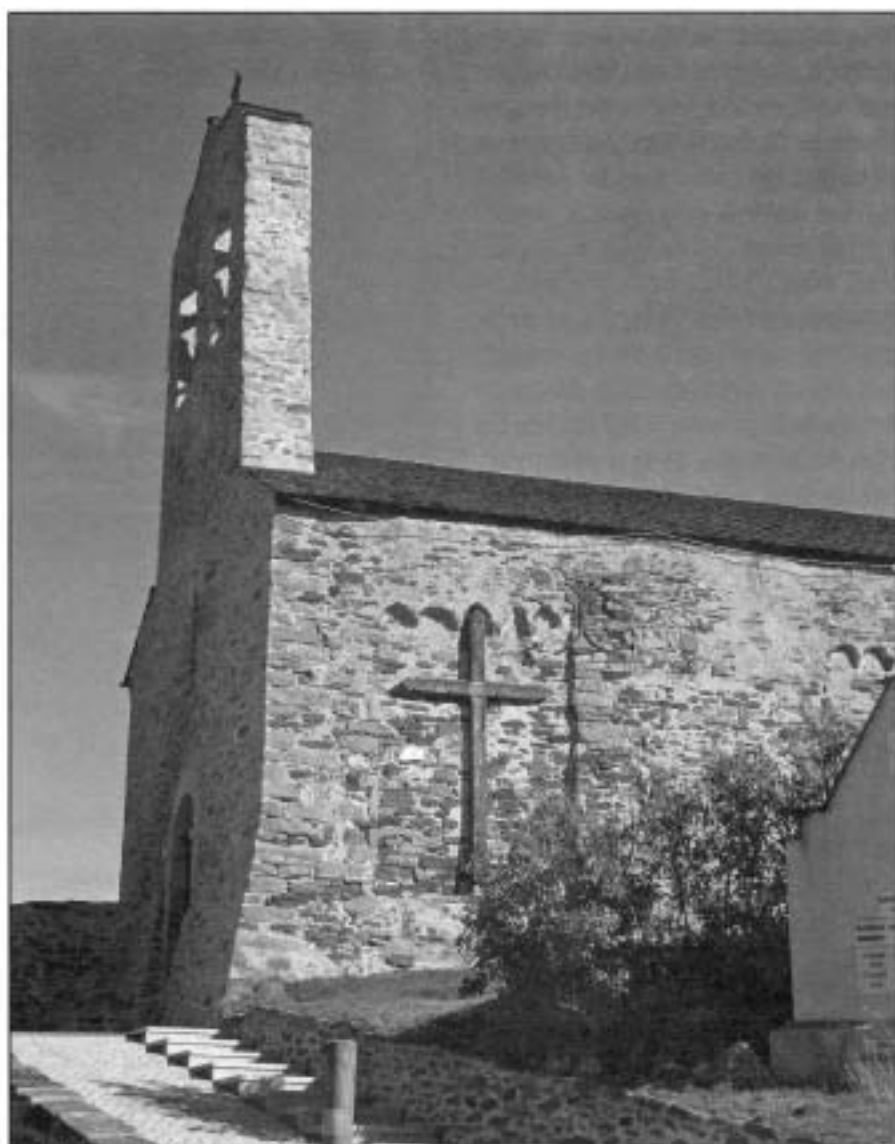
Aquesta ha estat, doncs, l'última etapa d'aquesta accidentada fugida que en un primer moment es va concebre fins al mar i que per raons de llunyania, accessos i participació s'ha escurçat en la distància ja que no en el temps, fa anys que es va iniciar.

En aquesta darrera etapa hem recorregut el Capcir de dalt a baix o de baix a dalt si fem cas de les alçades, de Puivalador al coll de la Quillana.

El Capcir és una comarca privilegiada, potser ja ho he dit en altres ocasions, però aquesta plana rodejada de muntanyes per tots costats amb els seus poblets, és un lloc amb infinits racons per descobrir. Totes les èpoques de l'any són interessants, no obstant és potser la primavera la millor amb l'esclat de flors impressionant. Ara a la tardor tot està més

apagat, i a part d'alguna flor de safrà, no hi ha gairebé res florit. Això no obstant, l'excursió de l'altre dia amb la claredat de l'aire i la falta de núvols amb vistes esplèndides sobre el Canigó, Carlit, pic Peric, Morters, etc., no vàrem enyorar les flors. Fins i tot vàrem veure al lluny la plana del Rosselló i el mar.

El Capcir és petit, tant que en una sola caminada vàrem passar per la meitat dels pobles, Puivalador, Odello, Real i Vilanova i amb autotocar per Formiguères i Matamala, em sembla que únicament ens va faltar els Angles. No obstant està ple de riqueses no únicament paisatgístiques i l'itinerari escollit va intentar veure'n algunes, i no pre-

L'església de Real. Foto: Salvador Butí

cisament les més conegudes. La sortida, com s'ha indicat, es va fer des de Puivalador, baixant al petit pantà des d'on l'Aude inicia el seu impressionant descens. Passada la presa vàrem dirigir-nos cap al petit poblet d'Odello on vàrem contemplar astorats com un gos perseguia una gallina i quasi la mata si no hagués estat pels crits de la propietària que ens volia carregar les culpes a nosaltres. El camí, de fet una carretera asfaltada des de fa poc, comunica Odello amb Real on arribem per la petita església romànica del cementiri, pel camí ens hem creuat amb un grup de catalans del nord que anaven en direcció contrària de Real fins a Vilanova, tot pla i per carretera.

Travessem l'Aude per un petit pontet i ens dirigim a l'ermita de Santa Maria de Vilanova que és dels llocs de més tradició religiosa del Capcir. La gent del país en diuen la "Reina Santa" i anualment hi té lloc un aplec que tal com ha de ser aplega una gran quantitat de personal.

Ara ja per camí anem a la torre de Creu, indret molt interessant, antic centre militar de la comarca i que actualment consisteix en una torre mig ruïnosa amb moltes restes d'edificacions a l'entorn. És un lloc solitari, envoltat d'aiguamolls a la vora del jovenet Aude i lluny de la mirada de totes les vies de comunicació actuals. Iniciem ara una pujada pel bosc fins al coll de Creu i, sempre entre arbres, anem al coll de Torn, on hi ha un refugi molt freqüentat per 4 x 4s. El camí continua fins al coll de la Jacinta on dinem.

Pel camí hem tingut el privilegi de veure majestuós el Canigó i tota la vall de la Tet fins al mar. Després de dinar baixem directament al coll de la Quillana que és als nostres peus i on ens està esperant l'autocar.

Salvador Butí

El riu Aude. Foto: Salvador Butí

L'ermita de Santa Maria de Vilanova. Foto: Salvador Butí

La torre de Creu. Foto: Salvador Butí

LES GUILLERIES

Aquesta excursió és una adaptació de la 10a Marxa i Aplec Excursionista de Veterans de Catalunya i transcorre per les Guilleries, situades al vèrtex entre la Serralada Litoral i la Serralada Transversal. Es troba al límit de les comarques de la Selva i Osona, a l'entorn de Sant Hilari Sacalm, que n'és la capital. Es tracta d'un massís poblat pels alzinars, de caire mediterrani, rouredes i fagedes, de caire euro-siberià, si bé en bona part han estat substituïts per conreus forestals, principalment castanyedes i plantacions de pins i avets.

Vam sortir de Vilanova a les set del recent estrenat horari d'hivern, i com sempre que es canvia d'horari el debat estava servit entre els defensors, que argumentaven l'estalvi energètic que proporciona aquesta mesura, i els detractors, que neguen l'estalvi perquè les hores de sol són les mateixes.

A les nou ja estàvem esmorçant al Bar Club en la plaça de l'església de Sant Hilari, davant la sorpresa dels clients habituals, acostumats amb la tranquil·litat matutina d'un diumenge, i que trenca-va l'aparició d'una cinquantena de persones que ocupaven tot l'espai disponible i demanàvem amb presses el cafè amb llet.

Sortirem del poble per l'antiga carretera de Vic i de seguida vam agafar un camí en un bosc de coníferes. Més endavant aparegueren els primers castanyers, i

al terra, ple de fulles, hi havia, dispersat i mig amagat, el seu fruit, tan temptador, que va ser inevitable que la gran majoria de la colla es dediqués a recollir les castanyes, competint amb les famílies que omplien cistells per a estar ben proveïdes per a la propera festa de Tots Sants. Hem de reconèixer que les castanyes no estaven al seu punt, però no era cap inconvenient per a menjar-les en aquell moment. Només les amargues eren rebutjades per raons òbvies.

Després de moltes bifurcacions, moltes discussions si una cruïlla i una bifurcació eren o no el mateix, dubtes si havien d'agafar el camí de l'esquerra o el de la dre-

ta, o si era el que pujava o el que baixava, finalment, al cap d'una hora, arribàvem a on estava previst arribar, un cim on hi havia un repetidor de Retevisió, la qual cosa va augmentar la confiança en el nostre sentit de l'orientació, que supera tots els obstacles.

Vam començar a baixar i en mitja hora estàvem al mas Talleda, on vam fer un reagrupament que aprofitarem per visitar els bonics dintells de pedra de la masia i la capella annexa dedicada a la Verge dels Dolors.

La baixada continuava fins a la riera del Pla de les Arenes o de la Cau. Després vingué una llarga pujada per una pista forestal, pri-

Entrada principal al mas Talleda. Foto: Pere Fernández

mer fins a la Font de la Cau, on molts vam aprofitar per a beure i així ajudar a la difícil digestió de les castanyes.

Vam continuar pujant per la mateixa pista i abans d'arribar al mas de la Cau vam girar a l'esquerra per a trobar, al cap de deu minuts, el coll del Pla d'Esteve, un camí flanquejat de ginestells. Després d'uns vint minuts de baixada arribàvem a la Font de l'Arç i ja estàvem convençuts que trobar fonts no és cap problema en aquesta zona.

El recorregut continuava per una pista a la dreta fins arribar a la carretera, en la cruïlla de Sant Sadurn d'Osormort i Sant Hilari Sacalm, al cap d'un quart d'hora.

Aleshores vam agafar una altra pista en un altre bosc de coníferes i sequoies i es van sentir les primeres veus de protesta perquè el paisatge resultava molt monòton, tot boscos, fulles a terra i, de tant en tant, alguna castanya.

Però era resultat d'una mica de desesperació, primer perquè s'aproximava ja l'hora de dinar, i segon perquè ja apareixia el cansament.

Caminant per entremig de castanyers. Foto: Manel Vidal

Només restava mitja hora més de baixada i ja érem de nou a Sant Hilari, on vam trobar el petit grup que havia fet una visita turística pels voltants.

Aquests, doncs, després d'esmorzar plegats, el mateix autocar els havia traslladat a Viladrau, que com és tradició anualment l'últim cap de setmana d'octubre celebrava la Fira de la Castanya i a on pogueren gaudir durant una bona estona de la festivitat i la gran animació d'aquella població que

aplega anualment centenars de visitants.

Després tornaren a Sant Hilari Sacalm on visitaren el Museu Guillerries, un dels quatre equipaments museístics, juntament amb Breda, Arbúcies i Viladrau, que presenten òptiques diferents del patrimoni natural, etnogràfic i cultural d'aquesta subcomarca natural del Montseny-Guillerries, amb interessants exposicions, i assistiren també a una projecció d'audiovisual que els permeté conèixer l'evolució geològica del massís, el medi aquàtic, la gran riquesa de vegetació i ambients forestals del paisatge guillerenc.

Reunits doncs de nou tota la colla, ràpidament ens dirigirem cap al restaurant on vam dinar plàcidament. I vam quedar tan satisfets que la tornada a Vilanova es va fer en un gran silenci perquè tots fèrem la migdiada. A les set de la tarda ja érem a l'estació.

Fins la propera.

Blanca Forgas
Jaume Esteban

28 d'octubre de 2007

Sortint del mas Tallada. Foto: Pere Fernández

NOTES D'AHIR, DURANT L'ÈPOCA FRANQUISTA (2)

Però la cosa no acabà aquí, aquell encarregat de la *Oficina General de Turismo i del Movimiento*, fou substituït i en posaren un altre al seu lloc, que treballava a la Pirelli, i aquest fou qui al cap de poques setmanes va fer saber que s'imposava a la *Agrupación Excursionista Atalaya* una multa de 10.000 pts por vender entradas para celebrar un festival sin permiso del Gobierno. No recordo les paraules exactes, però el fet principal fou per vendre entrades sense permís. Com que ells havien fet la callada per resposta, aquest fou el gran motiu de la multa. A l'any 1963 representaven moltes pessetes per una entitat com la Talaia, i tant el president (llavors ho era el Sr. Camarós) com tots els altres vàrem haver d'empassar-nos la injusta multa.

En una de les reunions es presentà el senyor encarregat de *Información y Turismo*, per tal i per més inri que la Talaia acceptés com a justa la multa, i jo, com assistent a la mateixa, vaig dir, bé, en acabat ens deixareu celebrar el festival, oi?... (lògic, si més no per poder recuperar el preu de la multa, altament exagerat, només pel motiu de vendre entrades). Recordo el Sr. Camarós exclamant Toneeeet.... ja que amb aquella pregunta trencava efectivament tot aquell procés pretesament amigable, origen d'aquella reunió. (El cas és que cap de nosaltres no volia fer res fora de la llei, varen ser ells mateixos que

ens varen obligar en cas d'existir delictes). Per altre cantó, el que no sabia el Sr. Camarós era que dit encarregat de *Información y Turismo* estava com a oficinista de la Pirelli, i jo treballava a la mateixa sala com a productor, que ens vèiem cada dia, i li podia assenyalar i remarcar l'exageració de la

multa, i ell, pel fet d'aquest simple toc d'atenció, i sense jo insultar-lo, no em podia fer ni dir res. Al cap de poc temps aquell senyor va plegar, va buscar feina en un altre indret i va marxar de Vilanova, sembla que va anar a parar a Terrassa. Si va ésser per aquesta causa no ho sé, possi-

Primer local social de l'A.E. Talaia. C/ sant Pau, 27, baixos. Dibuix: A. Ordóñez

blement fou per ascensió de càrrec, i el seu lloc fou ocupat per una altra persona.

Més tard, en el desenvolupament de l'activitat espeleològica en general, a la llavors encara *Atalaya*, jo assistia regularment a les reunions de la *Federación Catalana de Espeleologia* que es feien a Barcelona en un pis al costat del Liceu, època en què existien veritables problemes monetaris per a subvencions i per a assistència dels possibles accidentats ferits, ja fossin d'espeleologia o bé d'excursionisme. (Fou en aquest indret on vàreu conèixer grans personatges d'aquesta pràctica, com Esteve Petit (+), la Montserrat Jardí, avui catedràtica, en Josep Castells, que després vingué a viure a Vilanova, en Joaquim Montoriol i Pous, a qui vàreu fer venir en més d'una ocasió a donar conferències a Vilanova, Oleguer Escolà, després conservador del Museu de Zoologia, Alicia Masiera, avui directora del Museu de Geologia, ambdós al Parc de la Ciutadella, entre moltíssims altres). Per no comptar amb cap mena de subvenció com he dit, a Barcelona haguérem d'instituir en principi (a part de Madrid) dites Federacions per poder fer cara a l'assistència del socorrisme, ja que per la ca-

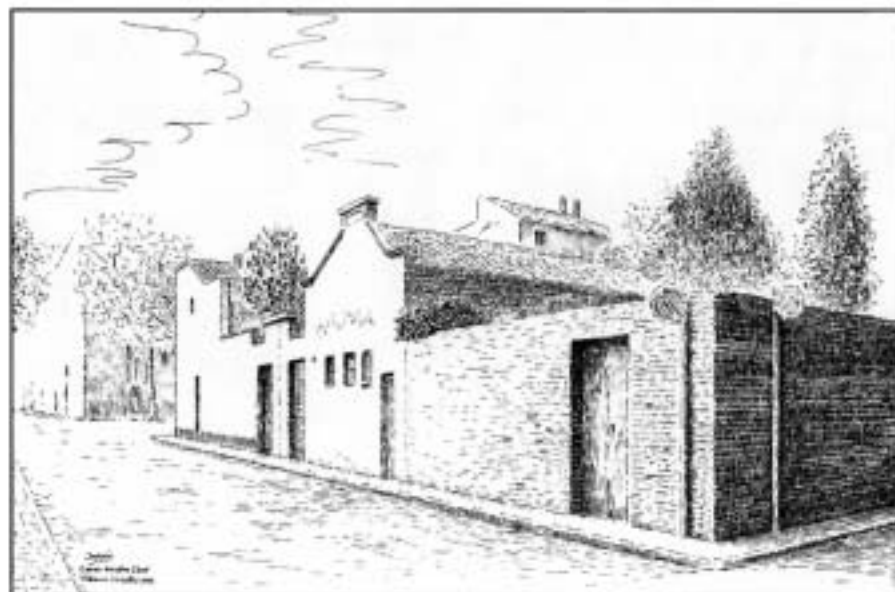
pital de l'Estat, Madrid, i els seus membres *éramos ilegales* i com a tals, *estábamos fuera de la Ley*. A dita capital no existia cap federació d'aquestes activitats excursionistes ni grups d'espeleologia i es va haver d'esperar que els grans senyors de Madrid creessin les organitzacions adequades sobre el tema. Però quan dugueren el fet a terme, Catalunya esdevingué el *Nordeste peninsular*, així de senzill.

Aquí havíem tingut persones que practicaren l'espeleologia científica ja a partir de finals del segle XIX i principis del XX, com Jaume Almera, Norbert Font i Sagué i molts altres, i que varen donar ocasió a desenvolupar centres excursionistes amb els estudiosos adients per a cada tema, després amb els seus propis grups espeleològics, uns més antics que altres, com foren el Club Muntanyenc Barcelonès (G.E.S.), Club Esquí Puigmal (S.E.S.), Centre Excursionista Àliga (S.I.E.), Unió Excursionista de Catalunya (S.I.R.E.), Agrupació Excursionista Talaia (G.E.T.), Foment Martiñenc (G.E.Fo.Ma), Centre Excursionista de Poblet (S.I.E.P.), Club Excursionista de Gràcia (G.I.E.), Pau i Justícia (G.I.S.), Centre Excursionista de Catalunya (E.R.E.), Grup Excursionista Gelera

(G.E.G.) i altres com valencians i mallorquins, on tots ells varen fer variades publicacions, a part de llibres i molts articles adients escrits per catedràtics com Noel Llopis Lledó, geòleg, Francesc Vicens, catedràtic, i el mateix J. Montoriol citat, doctor, gran excursionista, i bon coneixedor de la història i la geologia catalana i estrangera.

Després, poc més tard, es va projectar des de Barcelona la instauració de l'abocador de brosses sobre el massís del Garraf, un dels grans i sonats disbarats on moltes persones d'aquests centres i jo mateix, sabedors del comportament d'un massís calcari com és el Garraf, vàrem escriure molts articles en forma de protesta raonada, demostrant igualment els més entesos com geòlegs i altres coneixedors dels massís, les raons i processos que comporta la geologia d'un massís calcari com aquest.

A més a més era la primera vegada que s'instal·lava un abocador de brosses sobre un massís calcari al món, sí, itero, la primera vegada al món, el fet de situar un abocador d'aquest tipus, ja que és com un gran formatge de Gruyère, o bé un cub ple de forats per tots sis cantons.

Segon local social de l'A.E. Talaia. C/ Amselem Clavé, 3. Dibuix: Antoni Ordovàs

El temps ha donat la raó a tots aquells que ens vàrem preocupar pel fet inadequat, perquè el subsòl d'aquest massís calcari es troba altament contaminat per les brosses que s'hi aboquen i sense una protecció adequada amb capes de veritable argila com es deia que farien. Dites capes han estat substituïdes per terra sorrenca permeable, i no impermeable com s'exigia, sortint la seva brutícia pel famós Riuet de Garraf, i dit abocador es troba al costat del poble de Begues, a uns catorze quilòmetres en línia recta d'aquella surgència, i no es va poder fer res per tal d'evitar

L'Abocador de la Vall de Sant Joan al Garraf. Foto: Arxiu

aquest disbarat, donat que els representants de la capital d'aquest Estat, Madrid, dels quals es depenia, van donar el consentiment per dur el projecte a terme. A causa de les acumulacions de gas propà que desenvolupen aquelles brosses, cal lamentar la mort d'alguns espeleòlegs, entre ells un de Vilanova, que va sortir disparat en encendre's dit gas quan baixava a un dels avencs, i avui dia cal anar amb molt de compte si algú practica l'espeleologia en aquest sector.

Més tard encara vàreig tenir altra mitja topada amb l'últim representant de *Información y Turismo* de Vilanova, quan el general Franco ja estava a les acaballes, i en plenes i variades protestes contra la Tèrmica de Cubelles, a part l'abocador del Garraf i altres de caire ecològic, època en què sorgiren arreu diversos grups d'aquesta tendència. L'esmentada tèrmica s'havia alçat, tot demanant permís a Madrid per construir-la, amb fotos falses, presentant l'indret absolutament deshabitat, on no s'hi veia cap casa, ni una simple

cabana de pedra al seu voltant, i Cubelles i Cunit figuraven com a indrets petits i molt llunyans. El fet donà ocasió a un recull de variats articles apareguts a diaris i revistes de tot tipus, i que esclataven protestant continuament arreu, i amb l'inici d'un dels grups vilanovins no prou formats encara, sinó més aviat com a protestataris, vàreig demanar permís per fer una exposició dels citats articles, que es va fer als baixos de l'antiga Fonda del Carril de la Plaça de l'Ajunta-ment, pel qual el delegat de *Información y Turismo* em va cridar perquè li expliqués el fet de la exposició i sobre quin tema es tractava.

Ja em teniu a mi amb un paquet de papers i una carpeta sota el braç, junt amb mapes de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, i li vaig ensenyar el que hi havia sobre articles que havien estat publicats els últims anys i durant el franquisme, alguns d'ells per mi mateix al *Diario de Villanueva*, sense ganes de polèmica, i només era com un recull d'articles sobre el tema de la contaminació,

de la Tèrmica de Cubelles, i del massís del Garraf. Em va clavar la mirada donant a entendre que sabia el que es volia representar, però com que no existia cap motiu cabdal que pogués posar en contra, i que possiblement li hagués sortit rebotat contra ell mateix ja que en aquells moments l'ambient estava molt caldejat per protestataris de tota mena, o en tot cas m'hagués hagut d'emprisonar, i per altre cantó si moria el General Franco ja quedava totalment desplaçat, per tots aquests motius va donar el seu consentiment tot i que només de paraula per a dita exposició, i com a tal era il·legal. Però com que no hi hagué incidents de cap mena durant la mateixa, es va poder dur a terme l'exposició d'articles ecològics. En altre temps m'ho haguessin prohibit i hagués estat perseguit, possiblement, *por subversivo*.

Antoni Ferrer i Martí

(La tercera i última part d'aquest article es publicarà en el número següent de la Revista)

ACTIVITATS CULTURALS

Presentació oficial del llibre "El massís de la Maladeta" **21 de setembre 2007**

El divendres dia 21 de setembre de 2007 es va fer la presentació oficial del llibre "El massís de la Maladeta", al local de l'Agrupació Excursionista Talaia de Vilanova i la Geltrú.

L'acte va ser presentat pels tres coautors del llibre, en Tòfol Tobal, Jordi Pons i Ramon Solís, juntament amb una representant de la llibreria Llorens Llibres de Vilanova, na Rosanna Lluch, i un representant de l'editorial Cossetània Edicions, en Josep Maria Olivé.

Va constar d'una introducció, un passi d'audiovisuals breus relacionats amb el llibre, i un torn final de comentaris a càrrec dels autors, amb precís i preguntes. Per acabar es va oferir un pica-pica amb coca i cava. A l'acte van assistir-hi prop d'un centenar de persones.

El llibre ja es troba a la venda a les llibreries i també a través d'internet a les principals webs de llibres de muntanya.

SINOPSI

Al llarg de la història el massís de la Maladeta ha estat el centre emblemàtic dels Pirineus gràcies a la presència del seu cim culminant, el pic d'Aneto (3.404 m). Els autors d'aquesta guia us ofe-

reixen un plantejament diferent per anar descobrint aquest massís d'espectacular bellesa, alhora que us conviden a reflexionar sobre les possibilitats d'observació sistemàtica i treball de camp que tot excursionista pot fer.

Aquells qui vulguin apropar-se per primer cop al massís de la Maladeta hi trobaran, en els diferents itineraris, totes les grans vies d'accés.

La reconstrucció de la ruta de l'expedició Tchiatcheeff-Franqueville (1842) que va assolir per primera vegada el pic d'Aneto, en 4 llargues etapes, serà un bon motiu per als qui desitgin reviure les sensacions i les petjades de les primeres ascensions històriques.

FITXA DEL LLIBRE

Títol: El massís de la Maladeta

Subtítol: de les valls als cims

Autors:

* Tòfol Tobal (introducció, apunts geogràfics, valls i llacs)

* Jordi Pons (apunts tècnics, itineraris, fotografies i croquis)

* Ramon Solís (flora i fauna, fotografies)

Edita: Cossetània Edicions

Pàgines: 144

ISBN: 978-84-9791-281-5

Primera edició: Juliol de 2007

Dipòsit legal: T-1.211-2007

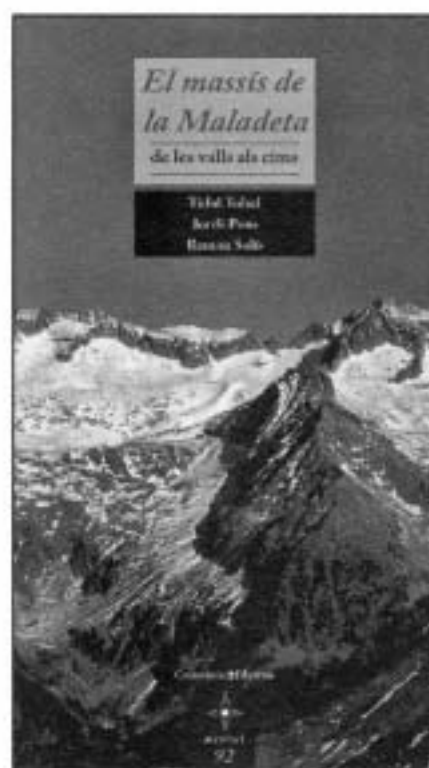
Col·lecció: Azimut Nº 92

Nombre de pàgines: 144

Nombre d'il·lustracions: 104

Format: 12 x 22,5 cm

Enquadernació: En rústica

Idioma: Català (pròximament també s'editarà en castellà)

Fotografia de la portada: Vall de Coronas, cresta de Llosàs i cresta Maldito - Aneto (Jordi Pons Corbella)

Matèria: Guia de muntanya, excursionisme, pirineisme, alpinisme, recerca al massís de la Maladeta

RECERCA

Reconstrucció de la primera ascensió al pic d'Aneto de l'any 1842

El massís de la Maladeta continua guardant encara avui dia alguns petits misteris històrics, ja sigui per manca de documents, o bé per inèrcies difícilment comprensibles. Molts dels lectors d'aquesta guia se sentiran sor-

presos en saber que la ruta exacta de l'expedició de 1842, la primera que assolí el cim del pic d'Aneto (protagonitzada per Platon de Tchihatcheff i Albert de Franqueville), restà desconeguda fins avui dia, i per tant, no s'havia repetit mai fins ara.

Els autors hem treballat des de 1998 en la resolució d'aquest enigma del pirineisme a partir de les poques fonts escrites existents, i per sobre de tot, realitzant un treball de camp exhaustiu. La combinació d'un i altre, ens ha permès establir el que nosaltres considerem el veritable i complet itinerari de l'expedició de 1842.

Creiem que representen uns itineraris molt atractius per a tothom que trobareu detallats en aquest llibre.

Torre Cordier: el cim mig oblidat

Tot i les exhaustives exploracions i ascensions realitzades al llarg de dos segles i la nombrosa bibliografia existent sobre els pics de més de tres mil metres dels Pirineus, un cim perfectament diferenciat restava anònim i gairebé oblidat al bell mig de la gelera de la Maladeta.

En Tòfol Tobal (Centre Excursionista de Catalunya), geògraf, i en Jordi Pons (Agrupació Excursionista Talaia), tècnic en esports de muntanya, varen presentar el passat 29 d'abril de 2004, a la Secció de Muntanya del Centre Excursionista de Catalunya, el resultat del seu estudi iniciat l'any 2002.

Posteriorment, el 29 d'octubre de 2004, en Tòfol Tobal i en Jordi Pons fan una presentació pública de la Torre Cordier al Saló de Graus de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona.

Actualment aquest destacat ac-

Els tres coautors del llibre fent la presentació. Foto: Xesca Ribas

cident geogràfic ja surt representat al mapa de Miguel Angulo "Aneto" de la col·lecció: Mapas Pirineicos de l'editorial Sua > ISBN: 84-8216-195-4 a escala 1:15.000, on apareix per primera vegada cartografiat, i també al nou mapa "Aneto - Maladeta" de l'editorial Alpina > ISBN: 84-8090-200-0, a escala 1:25.000.

En aquest llibre hi trobareu més informació al respecte i la descripció de dos itineraris d'accés.

AGRAÏMENTS

La descripció detallada dels itineraris, a més dels croquis i les imatges, són obra de Jordi Pons, tècnic d'esports de muntanya. És un muntanyenc amb experiència als Pirineus, Alps, Andes i Himàlaia; un minuciós preparador de la logística, i un tot terreny sobre dues cames. Ell és, en bona part, l'autor del cos central d'aquesta guia. D'altra banda, Ramon Solís es defineix com una simbiosi de muntanyenc i biòleg; cada planta o animal, per insignificants que semblin, ell els coneix. Difícil hauria estat trobar uns companys que, a més de tenir inquietuds similars, fossin veïns que l'atzar ha unit paret a paret. Perquè tots els

muntanyencs sabem que anar a la muntanya amb amics és un plaer. Les llargues hores de preparació dels itineraris, al refugi o al bívac, amb l'aigua fresca, el vi i el menjar de circumstàncies, fa que tinguem un record inoblidable d'uns moments que ara us fem vostres.

Tampoc no vull deixar de fer menció del meu amic i company d'ascensions Jofre Torelló, en reconeixement de les hores i hores passades en treballs de camp i fent i refent fotografies d'aquest massís. També el nostre agraïment a Xesca Ribas i Josep Barot, que han estat companys de Jordi Pons en molts dels llargs itineraris descrits.

Aquest treball no hagués pogut fer-se individualment; sempre he cregut en l'equip com a mitjà de recerca. En aquesta guia cadascú ha aportat la seva habilitat, la tècnica i la ciència per a un objectiu comú. Volem agrair a l'equip editorial la total llibertat que ens ha permès; per tant, qualsevol error de contingut o presentació és responsabilitat exclusiva dels autors.

Tòfol Tobal Conesa

En Jordi signant llibres al final de la presentació. Foto: Xesca Ribas

Anant pels Pirineus, comprovem que ni els mapes ni els llibres ni les ressenyes són perfectes. Com més hi anem, més ens adonem de les errades que contenen, tant geogràfiques com toponímiques. Són lapsus o equivocacions que reflecteixen la dificultat que tenen aquests tipus de treballs, que requereixen un profund i seriós treball de camp, que mai s'acaba. Si aprenem a anar a la muntanya amb esperit crític, po-

dem de mica en mica, entre tots, millorar les fonts documentals per al bé comú.

En Tòfol Tobal m'ha ensenyat a anar a la muntanya amb aquest tarannà. Fruit de l'experiència i bona coneixença de certes parts dels Pirineus, i sense cap ànim de protagonisme, han sorgit una sèrie de propostes, les més importants de les quals són al voltant del massís de la Maladeta. Ell

és el culpable que jo sigui coautor d'aquest llibre, i és ell qui m'ha fet viure sensacions úniques explorant aquest massís.

Un agraïment molt especial per a la Xesca Ribas i el Josep Barot, que m'han acompanyat en moltes sortides per preparar aquest itinerari, i també surten com a models en moltes de les fotografies donant perspectiva humana a aquestes grans muntanyes.

Jordi Pons Corbella

REFLEXIÓ

L'alta muntanya és fonamentalment puresa i senzillesa. És on l'aire, l'aigua i la terra són més simples i més purs. Aquesta puresa envaeix l'esperit humà oferint sensacions i vivències úniques que es transformen fàcilment en felicitat.

La meua única intenció en escriure aquest llibre ha estat transmetre aquesta sensació de felicitat pura i simple que la muntanya ens produeix.

Jordi Pons Corbella

ELS DIVENDRES CULTURALS

Divendres, 28 de setembre

El Josep Olivella va presentar el fotomuntatge elaborat per Ricard Sabater sobre el seu viatge a Portugal i l'illa de Madeira.

Divendres, 19 d'octubre

Projecció de diapositives a càrrec de Jesús Santacana sobre la Transpirenaica en BTT, seguint el GR-11.

Divendres, 26 d'octubre

A la Biblioteca Joan Oliva es va inaugurar l'exposició "Del Boletín

de la Agrupación Excursionista Atalaya a l'Agrupació Excursionista Talala: Revista d'Excursionisme", que mostra una selecció de les publicacions de la nostra entitat.

A l'acte d'inauguració el Josep Blanes va fer una síntesi de la història de la nostra revista des dels seus orígens fins a l'actualitat.

Consell de redacció

Salvador Belchi i Josep Blanes en l'acte d'inauguració. Foto: Agustí Poch

XVII CURS D'INICIACIÓ A L'ESPELEOLOGIA (1) SORTIDA A LES COVES DE LOS ARNALES I MOLINO DE ASO (PIRINEU D'OSCA)

Un quart de vuit del matí del dissabte 27 d'octubre. A la porta de la nostra entitat s'aplega un bon grup d'espeleòlegs (cursetistes, monitors i acompanyants). Es tracta de la primera sortida del XVII Curs d'Iniciació a l'Espeleologia del GET. La cosa no pinta bé: plou. Però els més enterats asseguren que el parte meteorològic ens serà favorable.

Embarquem, com podem, en els cotxes (un cop instal·lades les motxilles i la resta de l'equip no hi queda massa espai) i arranquem cap a Igualada, sempre sota la pluja. A mig camí, però, deixa de ploure i surt el sol. Una breu parada poc abans d'arribar a Binefar serveix per agafar forces abans d'arribar a les coves. Ja és hora de dir que l'objectiu són dues cavitats: la cova de los Arnals i la del Molino de Aso, ubicades al bell mig del parc nacional d'Ordesa i tocant al poble d'Escalona.

Cinc hores de viatge ens han portat fins al refugi lliure on, més endavant passarem la nit. Allí, el company Eulogi López acosta els cursetistes a l'apassionant món dels nusos. Aprenem a fer els més utilitzats pels espeleòlegs. Tot i que hi ha algú que s'embolica més del compte, al final ens en sortim i continuem la pràctica. Ara es tracta de construir-se les bages d'ancoratge. I aquí sí que la cosa es complica; per sort, l'Eulogi, el Xavi i l'Anton no perden detall i ajuden a superar la

prova. Mengem una mica i sortim cap a la cova de los Arnals. Després d'una breu passejada ens plantem a la boca de la cavitat. La cova de los Arnals té un recorregut de prop de 400 metres, i tot i que no presenta dificultats està equipada en diverses zones amb passamans de seguretat.

Passamà a la cova de los Arnals

L'exploració dura gairebé dues hores que serveixien perquè tot-hom quedi ben arrebossat de fang. Un cop a l'exterior recollim llenya per passar la nit i tornem al refugi. Sopem i intentem dormir. Eufemisme per definir una nit que es va caracteritzar per l'apretament dins del petit refugi i pel concert de roncs que vam gaudir

bona part de la nit. Al final, i abans que es fes de dia, ens aixequem, esmorzem una mica, recollim i ens traslladem a la segona cova del cap de setmana.

El Molino de Aso ja és una altra cosa. Presenta un recorregut de poc menys de 1.500 metres i un seguit de sales, tobogans i formacions espectaculars. El temps passa ràpidament i quan sortim a l'exterior ja és migdia. El temps just per tornar al refugi, dinar i reprendre camí cap a Vilanova.

La propera, sortida de pràctiques a les parts de Sant Pere de Ribes, on es iniciarem amb les tècniques de progressió i de descens.

**Manuel Castellón
Antón Olivares**

El grup a la boca de la cova de los Arnals. Foto: Arxiu GET

c/. **CAPUTXINS, 36**
VILANOVA I LA GELTRÚ

**ELS VOSTRES RODETS
FOTOGRÀFICS REVELATS EN 1H**

VIDRES VILANOVA

rovere

TALLER D'ALUMINI I VIDRE

Av. Eduard Toldrà, 73
Tel. 93 893 61 34
Fax 93 811 51 94

OFICINES I VENDA

Pare Garí, 41 - Sant Onofre, 45
Tels. 93 893 15 92 - 93 893 87 07
Fax 93 893 17 99

INTER SPORT OLARIA

A Vilanova:
Pl. Soler i Gustems, 5
Francesc Macià, 50
Francesc Macià, 101

A Vilafranca:
La Parellada, 18

Al Vendrell:
Àngel Guimerà, 32

A Sitges:
Sant Francesc, 18

TOT PER A L'ESPORTISTA

Intersport Olaria us ofereix un bon assortit de botes, motxilles i sacs per a tot tipus d'excursió i senderisme. Amb el suport de les marques

McKinley
Alpina
Boreal

Ferrino
Atomic
Chiruca

Salomon
Rossignol
Petzl

Trango
Columbia
Descente

que et garanteixen un bon material per a cada ocasió.

I a més, durant aquest mes, els socis de La Talaia us podeu beneficiar d'un 10% de descompte en els articles de muntanya.

LA HISTÒRIA DELS CINQUANTA ANYS DE L'AGRUPACIÓ EXCURSIONISTA TALAIA

REUNIDA EN UN LLIBRE, QUE RESUMEIX TOTES I CADASCUNA DE
LES ACTIVITATS REALITZADES DINS D'AQUEST PERÍODE,
EL QUAL ÉS SENSE CAP DUBTE EL MÉS RIC I FECUND DE TOT
L'EXCURSIONISME VILANOVÍ.
ÉS UNA OBRA QUE NO POT FALTAR A LA VOSTRA BIBLIOTECA

La Junta Directiva d'aquesta entitat, convida a tothom, socis i amics excursionistes a l'adquisició d'aquest llibre.

Per als socis ja hi ha una oferta preferencial de pre-compra pels 100 primers exemplars.

Després de la data de presentació, socis i públic en general, podran adquirir-lo tant a la Secretaria de la Talaia, com a les llibreries, o també a l'editorial El Cep i la Nansa.

Per qualsevol aclariment podeu trucar al 93 893 12 57, de 7 a 9 del vespre.

Ríndete.
Estás
rodeado.

Ya no tienes excusas
para equiparte con
Trangoworld
por completo

Las prendas técnicas, accesorios, complementos y mochilas Trangoworld son el fruto de una investigación permanente en materiales y ergonomía. Nuestra experiencia, junto con los test de reconocidos alpinistas y aventureros, son el perfecto banco de pruebas para ofrecer una total satisfacción a los usuarios de nuestros productos.

Por muchas razones.

www.trangoworld.com

trangoworld